U NONGIALAM

IA KA BAN SHEMPHANG

IA

KI JINGHIKAI SHONG TYNRAI

JONG

KA NIAM KHRISTAN

DA

U THOMAS CHARLES, B.A.

BA LA PYNIASOH LEM RUH

IA

KI RUKOM BAN SNENG IA KI RIEWDKHOT
KA BALANG

LA PYNMIH DA
KA KHASI JAINTIA PESBYTERIAN SYNOD
K. J. Presbyterian Synod Church House,
Mawkhar, SHILLONG.

1975

JINGKDEW

LYNNONG SLA

KA JINGHIKAI KA NIAM KHRISTAN

LYNNONG I

SHAPHANG U BLEI, ETC.

1. *Uei ba la thaw ia phi ?*
U Blei ; Long ma U Uba la thaw ia ngi, bad ngi long ki jong U ; ngi long ki briew jong U bad ki langbrot ka jaka phlang jong U. Salm 100 : 3.
Kumne U ong U Trai, U Nongsiewspah jong me bad Uba la thaw ia me, naduh ka kpoh : Nga long U Trai, Uba pynlong ia kiei kiei baroh. Isa. 44 : 24 ; Gen. 1 :26, 27 ; Ki Kam 4 : 24.

2. *U Blei U long aiu?*
U Blei U long U Mynsiem : te ki dei ia kiba mane ia U, ban mane ha ka mynsiem bad ha kaba shisha. Ioan. 4 : 24.

3. *Don katno ngut ki Blei ?*
Don tang Uwei U Blei : To sngew ! Ah Israel. U Trai Uba U Blei jong ngi U long Uwei U Trai. Deut 6 : 4 ; I Tim. 2 : 5 ; I Kor. 8 . 4, 6.

4. *Ki don katno ngut ha Une U Blei ?*
Ki don Lai Ngut ha U Blei : U Kpa U Khun, bad U Mynsiem Bakhuid Math. 28 : 19 ; II Kor. 13 : 14.

5. *Uwei Uwei na kine Lai Ngut U long U Blei shisha ?*
Hooid : ki long kiba naduh haduh, bad kiba mar ryngkat ruh de.

6. *Hato don lai Blei ?*
Em : hynrei kine Lai Ngut ki long tang Uwei U Blei.

7. *Kane kam long kaba maian eh ?*
Hooid : kaba maian eh, kaba ym lah ban shemphang hynrei tang ban shu ngeit : Kaba khraw ka jingmaian ka niam Blei. I Tim. 3 : 16.

8. *Kino ki kam kiba kham dei ia uwei uwei na kine Lai Ngut ?*
Ka jingpynlong bad ka jingjied ha U Kpa ; ka jingsiewspah bad ka jingiasaid ha U Khun ; bad ka jing-

pynkhuid ha U Mynsiem Bakhuid : Kiba la jied katba kum ka jingtip lypa U Blei Uba U Kpa, ha ka jingpynkhuid U Mynsiem, ia ka jingkohnguh bad ia ka jingsynreit ka snam U Jisu Khrist. I. Pet. 1 : 2; Gal. 3 : 13; II Thess. 2 : 13.

9. *Nalor Une U Blei Uba Lai Ngut don tam shuh ?*
Em : Hapdeng ki Blei, uei uba kat ma Me, Ah Trai ? Eksod. 15 : 11.

10. *U Blei U donbor baroh ?*
U don : Naba da U Blei kiei kiei baroh ki long kiba lah. Math. 19 : 26.

11. *U Blei U tip ia kiei kiei baroh ?*
Hooid : Ah Trai Me tip ia kaba shong jong nga bad ia kaba ieng jong nga, Me sngewthuh ia ka jingmut jong nga na jngai, naba ym don ka ktien ha u thylliej jong nga ia kaba Mem tip bha, Ah Trai Salm 139 : 2, 4.

12. *U Blei U dap ia ki jaka baroh ?*
Hooid : U lah uno uno ban buhrieh ialade ha ki jaka barieh ba Ngan ym iohi ia u ? ong U Trai. Nga Ngam dap ia ka bneng bad ka khyndew ? Jer. 23 : 24 Shano ngan leit na U Mynsiem jong Me ? lane shano ngan phet rieh na khmat jong Me ? Lada ngan kiew sha bneng, Me don hangta ; lada ngan siang ia la ka jingthiah ha ñiamra, ha khmih, Me don hangta ; lada ngan shim ia ki thapniang mynstep, bad ngan shong ha kiba kut ka duriaw, wat hangta ka kti jong Me kan ialam ia nga, bad ka kti kamon jong Me kan bat ia nga Salm 139 : 7-10.

13. *U Blei U long naduh haduh ?*
Hooid : U bym shym sdang ban long, U ban ym kut shuh ruh ; naduh ka bymjukut haduh ka bymjukut Me Me long U Blei. Salm 90 : 2 ; I Tim. 1 : 17.

14. *U Blei U long U bym ju kylla ?*
Hooid : Ha U ym ju don ka jingkylla lane kaba kum phaidien. Jakob 1 : 17.

15. *U Blei U long Uba khraw ?*
Hooid : Ka jingkhraw jong U ka bym lah lit shuh. Salm 145 : 3.

16. *U Blei U loug Uba stad ?*
Hooid : Ah ka jingjylliew bah ka jingkynrei spah ka jingstad bad ka jingtip U Blei ; U Blei Uba stad hi. Rom 11 : 33 ; Judah 25 ; Ephes. 3 : 19.

17. *U Blei U long Uba isynei ?*
Hooid : Uba isynei bad Uba aiei U long U Trai. Salm 103 : 8. U Trai U Blei Uba isynei bad Uba aiei ; U bym bitar shen, bad Uba bun ka jingisynei bad ka jingshisha. Eksod. 34 : 6 ; Salm 108 : 4 ; 86 :15 ; II Khron. 30 : 9 ; Nehem. 9 : 17, 31 ; Jonah 4 : 2.

18. *U Blei U long Uba shisha ?*
Hooid : U Blei Um long u briew ba Un lamler ; lymne u khun u briew ba Un kylla kaba mut ; ia kaba U U la ong, Un ym leh ? lane ia kaba U la kren, Un ym pyndep noh ? Jingkheiñ 23 : 19. U Blei U long Uba shisha—ka long ka bym lah ia U Blei ban lamler. I Kor. 1 : 9 ; bad 10 : 13 ; Heb. 6 : 18 ; Ioan 1 : 9 ; Eksod. 34 : 6.

19. *U Blei U long Uba khuid ?*
Hooid : Uba khuid phar, Uba isih ruh ia ka pop : Me Uba khuid la ki khmat, katba mem lah ban khmih ia kaba sniew, bad U bym lah ban khmih ia ka jingbymman. Isa. 6 : 3.

20. *U Blei U long Uba hok ?*
Hooid : Uba hok tam eh, Un pynshitom ruh ia ka pop. Me Uba hok ha la ka lynti baroh, bad Uba aiei ha baroh ki jingleh jong u. Salm 145 : 17.

21. *U Blei U long Uba bha ?*
Hooid : Uba bha bad Uba beit long U Trai. Naba Me, Ah Trai, Me long Uba bha bad Uba kloi ban map, bad Uba kyrhai ka jingisynei ia kita baroh kiba khot kyrpad ia Me Salm 25 : 8 ; 86 : 5.

LYNNONG II

SHAPHANG KA JINGPYNLONG

22. ***Uei ba la thaw ia kiei kiei baroh ?***
U Blei Uba la thaw ia baroh, ha bneng bad ha khyndew : Nga long U Trai, Uba pynlong ia kiei kiei baroh :

Uba pyniar ia ki bneng marwei : Uba siang ia ka khyndew ; don mano bad nga ? Isa. 44 : 24 ; Ki Kam 14 : 15.

23. *Daei U Blei U la thaw ia kiei kiei baroh ?*
Daei daei ruh em : Da ka jingngeit ngi sngewthuh ba la thaw ia ki pyrthei da ka Ktien U Blei ; ba kumta ym shym la thaw ia kita kiei kiei ba iohi na kita kiei kiei kiba paw. (Heb. 11 : 3.

24. *Ia ka ban lei U Blei U la thaw ia kiei kiei baroh ?*
Ia ka ban pynpaw ia la ka burom : U Trai U a thaw khnang ia kiei kiei baroh na ka bynta ia lade. Ia baroh la thaw da U bad ia U. Prob. 16 : 4 ; Kol. 1 : 16.

25. *Kumno U Blei U la thaw ia kiei kiei baroh ?*
U shu ong, To long, Te ka long ruh. Naba U la kren, te ka la long, U la hukum, te ka la neh skhem. Salm 33 : 9.

26. *U Blei U shan bad U synshar ia ka pyrthei kaba U la thaw ?*
Hooid : U shan bad U synshar ia kiei kiei baroh : U Trai U la pynskhem ia ka khet ha ki bneng, bad ka jingsynshar jong U ka synshar halor baroh. Bad U long mynshuwa ia kiei kiei baroh, bad ha U kiei kiei baroh ki iaineh lang, Salm 103 : 19 ; Kol. 1 : 17.

27. *U Blei U la thaw katno sngi ia kiei kiei baroh ?*
Hynriew sngi : Naba ha ki hynriew sngi U Trai U la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew, ia ka duriaw ruh, bad ia baroh katba don ha ki. Eksod. 20 : 11.

28. *Ha kaba hynñiew sngi U la leh aiu ?*
Te ha kaba hynriew sngi, U Blei U la pyndep noh ia la ka kam ia kaba U la lah pynlong ; bad ha kaba hynñiew ka sngi, U la shong sngi na ka kam jong U baroh ia kaba U la lah pynlong. Bad U Blei U la kyrkhu ia kata kaba hynñiew ka sngi, bad U la pynkyntang khuid ia ka : naba ha kane ka sngi U la shong sngi na ka kam jong U baroh, ia kaba U Blei U la lah pynlong bad thaw. Gen. 2 : 2-3.

29. *Ka dei ka sngi ban leh kumjuh ?*
Hooid : Katba kum ka rukom bad ka hukum U Blei : Kynmaw ia ka sngi Sabatton ban rakhe khuid ia ka.

Hynriew sngi men trei bad men leh ia ka kam jong me baroh, hynrei ka sngi kaba hynñiew ka long ka Sabatton U Trai Uba U Blei jong me ; ha kata men ym leh kaei kaei ruh ka kam, ma me, lymne u khun jong me, lymne ka khun jong me, lymne u mraw jong me, lymne ka mraw jong me, lymne ka jingri jong me, lymne u nongwei uba hapoh ka phalor jong me. Eksod, 20 : 9-10.

30. *Uei u briew uba nyngkong ?*
U Adam u briew uba nyngkong. I Kor. 15 : 45

31. *Kaei ka briew kaba nyngkong ?*
Ka Im : U Adam u la khot kyrteng ia la ka tnga, ka Im : naba ka long ka kmie ki briew baroh Gen. 3 : 20.

32 *Katno bynta ki don ha u briew ?*
Ar bynta : ka mynsiem bad ka met : Ka dewmet ka phai pat sha ka khyndew, kumba ka la long, bad ka mynsiem ka phai sha U Blei Uba la ai ia ka. Ekles. 12 : 7.

33. *Naei U Blei U la thaw ia ka met u briew ?*
Na ka dewmet ka khyndew : U Trai U Blei U la thaw ia u briew na ka dewmet ka khyndew, Gen. 2 : 7.

34. *Kumno U Blei U la thaw ia ka mynsiem u briew ?*
U Trai U Blei U la pyrsad ha ki thliew khmut jong u ia ka jingpyrsad ka jingim : bad uta u briew u la long ka mynsiem ba im. Gen. 2 : 7.

35. *Naei U Blei U la thaw ia ka Im ?*
Na ka shyieng krung u Adam haba u dang iohthiah. Te U Trai Uba U Blei U la pynlong ka briew na kata ka shyieng krung, ia kaba U la shim na uta u briew, bad U la wallam ia ka ha uta u briew. Gen. 2 : 22.

36. *Haei U Blei U la buh ia u briew ynda U thaw ia u ?*
Ha ka kper Eden : Bad U Trai U Blei U la shim ia uta u briew bad U la buh ia u ha ka kper Eden ia ka ban trei bad sumar ia ka. Gen. 1 : 31.

37. *Hato ka kam U Blei ka la long kaba bha bad kaba itynnad ?*
Hooid : U Blei U la iohi ia kiei kiei baroh ba U la lah thaw ; ha khmih ruh, ka la bha eh. Gen. 1 : 31.

LYNNONG III.

Shaphang Ka Jinghap U Briew.

38. *Ha ka jinglong kaba kumno U Blei U la thaw ia u briew ?*

Ha ka jinglong ba khuid bad ba suk ruh. U Blei U la thaw ia u briew ha ka dur jong U hi, U Blei keiñ U la thaw ia U. Gen. 1 : 27.

39. *U briew u la neh ha kata ka jinglong ?*

Em : U Blei U la thaw beit ia u briew, hynrei ki la wad bun ki buit. Baroh ki la leh pop, bad ki la duh leh-nohei ia ka burom ka jong U Blei. Ekles. 7 : 29 ; Rom. 3 . 23.

40. *U briew u la hap ha kaba kumno ka jinglong ?*

Ha ka jinglong pop bad ha ka jingshitom : Ha khmih la kha ia nga ha ka jingpalat, bad ka kmie jong nga ka la pun ia nga ha ka pop. Salm 51 : 5 ; Gen. 3 : 16-19 ; 6 : 5-12.

41. *Da kumno u briew u leit hap ha kane ka jinglanot ?*

Da kaba u ryngkang ia ka hukum U Blei ; Te U Trai Uba U Blei U la khot ia u Adam, bad U la ong ha u, Me don shaei ? Me la bam na uta u dieng, ia uba Nga la adong ia me ban bam na u ? Gen. 3 : 9-11.

42. *Ka hukum aiu U Blei U la ai ha u briew ?*

Ba un ym bam ia u soh u dieng ka jingtip ia kaba bha bad ia kaba sniew : bad U Trai Uba U Blei U la hukum ia uta u briew, U da ong, Na u dieng baroh ha ka kper da kaba bam, me lah ban bam ei : hynrei na u dieng ka jingtip ia ka ba bha bad ia kaba sniew, men ym ioh bam na u : naba ha kata ka sngi ba men bam na u, da kaba iap men iap shisha. Gen. 2 : 16-17.

43. *U briew u la donkam ia u soh u dieng adong ?*

Em : naba U Blei U la ai ha u ia kiwei kiwei ki soh ki dieng baroh ba un bam. Gen. 2 : 16.

44. *Balei U Blei U adong ia u ban bam na uta ?*

Ban tynjuh ia ka jingkohnguh jong u ia ka mon U Blei.

45. *Uei uba la pynshoi ia u briew ban ryngkang ia kane ka hukum U Blei ?*

Ka tnga ka la pynshoi ia u briew, bad u bseiñ u la pynshoi ia ka : U briew u la iathuh, Kata ka briew ia kaba Me la buh lok bad nga, ka long ma ka keiñ kaba la ai ha nga na uta u dieng, bad nga la kum bam. Te U Trai Uba U Blei U la ong ha kata ka briew, Kaei kane ia kaba pha la leh ? Te kata ka briew ka la iathuh, Uta u bseiñ u la shukor ia nga, nga ruh nga la kum bam. Gen. 3 : 12-13.

46. *Ka la jia kumno ynda u la ryngkang ia ka hukum U Blei ?*

U la iap, u la duh noh ruh ia ka dur U Blei ha kaba la thaw ia u. Hynrei na u dieng ka jingtip ia kaba bha bad ia kaba sniew men ym ioh bam, naba ha kata ka sngi ba men bam na u, da kaba iap, men iap shisha. Gen. 2 : 17.

47. *Kane ka jingiap kaba kamno ?*

(1) Ka jingiap ka mynsiem : kaba iakhlad noh phar na U Blei : Phi ruh mynshuwa phi la long kiba la iap da ki jingryngkang bad da ki pop ; hynrei U Blei, ba u long Uba kynrei ka jingisnei, namar ka jingieit kaba khraw jong U da kaba U ieit ia ngi : wat mynba ngi la long kiba iap da ka jingryngkang jong ngi, U la pynim ia ngi lem bad U Khrist. Ephes. 2 : 1. 4, 5 ; Ioan. 5 : 24.

(2) Ka jingiap ka met, kaba pyniakhlad noh ia ka mynsiem bad ka met, tad ynda la lah pyndep biang ia ka aiom : Te kumba la buh ha u briew ban iap tang shisien, bad hadien kane ka wan ka jingbishar. Heb. 9 : 27.

(3) Ka jingiap bymjukut : Ka jingshitom bymjukut ka mynsiem bad ka met, na ka bynta ka pop. Ka bainong ka pop ka long ka jingiap. Kine te kin leit noh sha ka shitom bymjukut, hynrei kiba hok sha ka jingim bymjukut. Rom. 6 : 23 ; Math. 25 : 46 ; Jingpynpaw 21 : 8.

48. *U briew u duh aiu ?*

U briew u la duh ia ka dur U Blei.

49. *Kaei ka dur U Blei ?*

Ka jingtip ia ka hok bad ka jingkhuid phar : Phi la kup ia u briew ba thymmai, ia uba la dang pynlong thymmai ha ka jingtip katba kum ka dur jong Uta Uba la thaw

ia u. Ia uba la pynlong ha ka dur U Blei, ha ka hok bad ha ka jingkhuid ka jingshisha. Ephes. 4 : 24.

50 *Ka pop u Adam ka dei aiu ia ngi ?*
Da kawei ka jingryngkang, ka jingkut bishar ka la wan hap ha u bynriew baroh ia ka ban pynrom. Rom. 5 : 18.

51. *Ki briew baroh ki la iap ha u Adam ?*
Hooid : Ha u Adam baroh ki la iap. I Kor. 15 :22, Rom. 5 : 12.

52. *U briew u lah ban ioh laitim hi na ka jingjynjar ha kaba u la hap ?*
Em : Haba ki synran jong U ki la iohsngew ia kata, ki la kyndit eh thred. ki da ong : Haba kumta uei ba lah ban laitim ? U Jisu te, haba U la khmih, U la ong ha ki, Da ki briew kata ka bym lah ; hynrei da U Blei kiei kiei baroh ki long kiba lah. Math. 19 : 25-26.

53. *U briew u lah ban pynkylla bha pat ia la ka dohnud bymman ?*
Em : Um don ka mon, lymne ka bor, ban iehnoh ia la u pop : U nong-Ethiopia u lah ban kylla la ka snep lane ka 'labasa ia la kaba thoh dak ? Lada kumta, phi ruh phi lah ban leh bha haba phi mlien ha kaba leh sniew. Jer. 13 : 23.

54. *U Blei U bitar namar ka pop ?*
Hooid : U bitar lep : Ia ka jingbitar U Blei la pynpaw na bneng, ban ialeh pyrshah ia ka jingbymriewblei bad ka jingbymhok baroh phar ki briew. U Blei U long U Nongbishar Uba hok. U Blei ruh Uba don ka jingbitar shla ha la ka sngi. Rom. 2 : 18 ; Salm. 7 : 11.

55, *Ka jingbitar U Blei ka bym lah pyniasuk shuh ?*
Hooid : Lada khlem ka kuna kaba biang : Khlem kaba pynmih snam, ym don jingmap. Heb. 9 : 22.

56. *U briew u lah ban ai ia kata ka kuna kaba biang ha U Blei ?*
Em : la u shahshitom ha la ka rta ruh ha dujok na ka bynta la ka pop : Naba ka jingsiewspah ia ka mynsiem jong ki ka long kaba rem. Salm 49 : 8 ; I Pet. 1 : 18-19.

57. *Hato ngi don jingdawa ei ei ba U Blei Un pynim ia ngi ?*

Em : Ngim don ei ei, kumjuh kumba u nongshun um lah ban dawa ia ka jingieit : Naba kata ka jingiaimut brai jong kata ka doh, ka long ka jingshun ia U Blei ; namar kam pynhapoh ia lade ha ka hukum U Blei, lymne shisha kam lah keiñ. Rom. 8 : 7.

58. *Kan da long kaba hok, ba U Blei Un da iehnoh ia u briew ha la karta ha kane ka jingshitom ?*

Hooid : Shisha, ha hok U Blei kan da la tyngshaiñ ha ka jingkordit bymjukut jong ki bymiman U Blei U long U bymhok ne em Uba pynhap ia la ka jingbitar ? Ym kumta, em : namar haba kumta, kumno U Blei Un bishar ia ka pyrthei ? Rom. 3 : 5, 6 ; 9 : 14.

LYNNONG IV

Shaphang Ka Person U Khrist, Bad Ka Jutang Aiei

59. *U Blei U la iehnoh ia ki bynriew ha kane ka jingshitom ha kaba ki la hap ?*

Em : Naba U Blei U la ieit katta katta ia ka pyrthei katba U la aiti noh ia la U khun ba la kha marwei, ba uei uei ruh uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut. Salm 136 : 23 ; Ioan. 3 : 16.

60. *U Blei U la phah iano sha ka pyrthei ia ka ban pynim ia ki bynriew ?*

Ia U Khun jong U hi : Haba la jia ka ia ba biang, U Blei U la phah ia la U Khun, ia uba la kha na ka briew, ia Uba la kha hapoh ka hukum, khnang ba un ioh siewspah ia kiba hapoh ka hukum, ba ngin iohpdiang ia ka jingtingkhun. Namar ia kata ka bymlah ka jong kata ka hukum, naba ka la tlot na ka jong kata ka doh, U Blei. da kaba U la phah ia U Khun jong U hi ha ka dur ka doh pop, bad ban long ka jingkñia namar ka pop, U la pynrem ia ka pop ha kata ka doh. Gal. 4 : 5 ; Rom. 8 : 3.

61. *U Blei U la pynbna nyngkong eh hano, ba Un phah ia U Jisu sha ka pyrthei ?*

Ha u kthaw bad ka kiaw nyngkong jong ngi, ynda ki la leh pop, U da pynbna ba u symbai ka briew uba U Khrist

Un da pynlwet ia ka khlieh u bseiñ uba la shukor ia ki : Bad ia ka jingshun ruh Ngan buh hapdeng jong me bad u symbai jong ka : *u symbai jong ka* un pynlwet ia ka khlieh jong me, bad me men pynlwet ia ka khongdongjat jong u. Gen. 3 : 15.

62. *Na ka balei ba khot 'u symbai ka briew' ia U Khrist ?*

(1) Naba la buh ia U ban kynja jait jong ki briew : Namarkata, haba kita ki khun ki long ki nongioh bynta na ka doh ka snam, ma U hi ruh da kajuh ka rukom U la ioh bynta na kijuh ; ba da ka jingiap Un ioh pynduh noh ia uta uba don ka bor ka jingpyniap, uta u long u soitan keiñ. Heb. 2 : 14.

(2) Naba la buh ban kha ia U na ka Theisotti : Ha khmih ka Theisotti kan punkhun, kan kha ruh ia u khun, yn khot ruh ia ka kyrteng jong U, Immanuel. Isa. 7 : 14; Math 1 : 23.

63. *Uei u bseiñ ?*

U soitan, u rangbah ki ksuid : Bad u la kem ia uta u Iakjakor, ia uta u bseiñ ba tymmen, uba long u ksuid, bad u soitan, bad la khum ia u shihajar snem. Jingpyn. 20 : 2.

64. *Na ka balei ba la khot bseiñ ia u ?*

(1) Naba u la phong da ka dur bseiñ ban pynshoi ia u kthaw bad ka kiaw nyngkong jong ngi : Te uta u bseiñ u la ong ha kata ka briew, Phin ym iap noh shisha. Gen. 3 : 4.

(2) Namar ka jingbuhnud bad ka jingshun jong u ia U Blei bad ia ki briew jong U : Te la shop noh arsut ia uta u iakjakor ba khraw, uta u bseiñ tymmen ia uba la khot u ksuid bad u soitan, uba shukor ia ka pyrthei baroh kawei. Jingpyn. 12 : 9.

(3) Namar ka buit arsap. bad ba shalai jong u ban shukor ia ki briew : Ba yn ym leh phon ia ngi da u soitan namar ngim long ki bymtip ia ki buit jong u. II Kor. 2 : 11.

65. *Kaba pynlwet ia ka khlieh u bseiñ ka mut aiu ?*

Ba U Khrist ha ka jinglong briew Un da pynjot ia ka kam jong u baroh, Un da pynduh noh ruh ia ka jingsynshar jong u : Jar uba iaileh ia ka pop, u long na u soitan ; naba uta u soitan u ju leh pop, naduh kaba nyngkong. Ia kane khnang la pynpaw ia U Khun U Blei, ba Un da ioh pynjot noh ia ki jingleh jong uta u Soitan. I Ioan. 3 : 8.

66. *U Jisu Khrist U long U Blei ne U briew ?*

U Jisu Khrist U long U Blei bad u briew ruh : Uta U Ktien U la long U Blei, Uta U Ktien U la kynja doh. Ioan. 1 : 11, 14.

67. *Kumno ka la jia long ba U Jisu Khrist U long U Blei bad u briew ruh ?*

(1) U Jisu Khrist naduh bymjukut U la long U Blei ! Ha kaba nyngkong U la don U Ktien, bad Uta U Ktien U la don bad U Blei. bad Uta U Ktien U la long U Blei. Ioan. 1 : 1.

(2) Ia ka jinglong briew jong U, U Mynsiem Bakhud U la pynpun ha ka kpoh ka Mari Theisotti ; U la pyniasoh lem ruh ia kata bad ka jinglong Blei jong U : Uta u angel te u da iathuh u la ong ha ka, U Mynsiem Bakhuid Un wan ha pha ; Bad ka bor U Bahakhlieh-tam-eh kan kah halor jong pha : namarkata ruh, ia Ita I Bakhuid ia Iba yn kha, yn khot U Khun U Blei. Louk. 1 : 35.

68. *Balei ba la donkam ia U Nonypynim ban long U Blei bad u briew ?*

(1) Lymda U la long U Blei Un ym lah ban pynim ia ngi : Te ym don shuh U Blei nalor jong Nga. U Blei Uba hok bad U Nongpynim : ym don nalor jong Nga. Isa. 45 : 21.

(2) Lymda U la long u briew Un ym lah ban shah bad ban iap na ka bynta jong ngi : Naba U Khrist U la shah shitom shisien namar ki pop, Uba hok na ka bynta ki bymhok, khnang ba Un ioh ialam ia ngi sha U Blei : haba la pyniap ia U ha ka doh hynrei ba la pynlong im ia U ha U Mynsiem. 1 Pet 3 : 18 ; Gal. 4 : 4-5.

69. *Don aiu pat ban pyrkhat shaphang ka kam U Blei, ba U la phah ia la U Khun ia ka ban pynim ia ki briew ?*

(1) Ba U Blei U Kpa ha ka bymjukut U la jied ia la U Khun ban long U Rangbah ka jutang bad ban long U Ksiang ia la ki briew : Ma Nga U Trai Nga la khot ia me ha ka hok, bad Ngan bat ia ka kti jong me, Ngan sumar ia me, bad Ngan ai ia me ban long ka jutang u paidlang, ban long ka jingshai ia ki Jentil. Isa. 42 : 6, Heb. 8 : 6

(2) Ba U Blei ha ka jingthmu lypa baskhem U la ai ia la ki briew ha U ban siewspah bad ban pynim ia ki : Nga la

pynpaw ia ka kyrteng jong Me ha kita ki briew kiba Me la ai ha nga na ka pyrthei : ki jong Me ki long, te Me la ai ia ki ha nga.. Ioan. 17 :6 , 12 ; 10 : 29 ; 6 : 29,

(3) Ba mynta la jia biang ka aiom, U Blei U la phah ia la U khun sha ka pyrthei ! Ia Uba la thmu lypa naduh bym pat seng nongrim ia ka pyrthei, hynrei la pynmihpaw ia U ha kine ki ia kiba khatduh na ka bynta jong phi, I Pet. 1 : 20 ; Gal- 4 : 4-5.

LYNNONG V.

SHAPHANG KI ARTYLLI KI JUTANG.

70. *Don katno tylli ki jutang ?*

Artylli : Ka Jutang ka Kam, bad ka Jutang Aiei.

71. *Kine ki iapher kumno ?*

(1) U Adam u la long u Rangbah ha ka jutang ka Kam, hynrei U Khrist U long Rangbah ha ka Jutang Aiei : Namar kumba ha u Adam baroh ki iapnoh, kumta ruh ha U Khrist yn pynim ia baroh. I Kor. 15 : 22.

(2) Ha ka Jutang ka Kam, ka jingpynksan bad ka jingim ki mih na ka hok bad ka jingkohnguh u briew hi ; hynrei ha ka Jutang Aiei ka jingpynksan bad ka jingim ki mih na ka hok U Khrist : Namar u Moses u thoh shaphang kata ka hok kaba na ka jong kata ka hukum, Ba uta u briew uba iaileh ia kita kiei kiei ruh, un ioh im na ki. Hynrei kata ka hok kaba na ka jingngeit ka ong kumne : Wat ong ha la ka dohnud, Uei u ban leit kiew noh sha bneng ? (kata ka long ban ialam noh arsut ia U Khrist na bneng) ; lane. Uei uba leit hiar shapoh ñiamra ? (Kata ka long ; ban ialam noh artet ia U Khrist na kiba iap). Hynrei kumno ka ong ? Kata ka ktien ka long hajan jong me, ha ka shyntur jong me, bad ha ka dohnud jong me ; kata ka long keiñ kata ka ktien ka jong ka jingngeit ia kiba ngi ialap : namar lada men phla shynna da la ka ka shyntur ia U Jisu ba U long U Trai bad men ngeit ha la ka dohnud ba U Blei U la pynmihpat ia U na kiba iap, yn pynim ia me. Namarkata ngi iakut nia noh ba pynksan ia u briew da ka jingngeit khlem ki jingleh ka hukum. Rom. 10 : 5-9.

(3) Shuwa bym pat hap u briew ha ka pop, la pynlong ka Jutang ka Kam tang ban da ia ka jingim kaba u briew u la don ; hynrei doi namar ba la hap u briew, ba U Blei U la pynpaw ia ka Jutang Aiei, ia ka ban pynioh pat ia ka jingim bymjukut, ynda la duh noh ia ka : Kat kumba la jied ia ngi ha U, mynba ym pat pynshong nongrim ia ka pyrthei, khnang ba ngin long kiba khuid bad kiba khlem pop ha khmat jong U ha ka jingieit : haba U la lah thung lypa ia ngi sha ka jingtingkhun da U Jisu Khrist sha lade hi, katba kum ka jingsngew bha ka mon jong U. Ephes. 1 : 4-5 ; Gen. 2 : 16-17 ; 3 : 15

(4) Ha ka jutang ka Kam ym shym don ka jingkular ia ka ban ioh map lano lano ruh wat ia ka pop ba rit tam eh ; hynrei ha ka Jutang Aiei, U Blei U khot ia uba pop tam eh ia ka ban ioh map na ka bynta U Jisu Khrist : Ale to, to ngin iasaid nia lem jong U Trai ; la ki pop jong phi ki long kiba saw haiñ ha ñ kin lieh kat ka ior ; la ki la sawbthuh, kin lieh kum u shñiuh langbrot. Isa. 1 : 18 ; bad 55 : 7 ; Jingpyn. 22 : 17

(5) Ha ka jutang ka Kam, u briew u la neh da ka bor jong u hi, hynrei ha ka jutang Aiei, ngi da neh da ka jingiaineh bad ka jingiasaid U Khrist ; Bad Ngan thaw ka Jutang bymjukut bad kiba Ngan ym phai lyndet na ki, ia ka ban leh bha ia ki : bad Ngan buh ia ka jingsheptieng jong Nga ha ki dohnud jong ki, ba kin ym kynriah noh na Nga. Jer. 32 : 40 ; Ioan. 10 : 28-29 ; I Ioan. 2 : 2 ; II Tim. 2 : 19.

72. *La don u Lyngdoh ha ka Jutang ka Kam ?*
Em.

73. *Don u Lyngdoh ha ka Jutang Aiei ?*
La don.

74. *Uei uta u Lyngdoh ?*
U Jisu Khrist, ia Uba la pynlong U Rangbah Lyngdoh bymjukut : Sha kaba, kum u nongbuhai na ka bynta jong ngi U Jisu U la leit bsut, haba U la jia long U Rangbah Lyngdoh Bymjukut ha kata ka rukom u Melkhisedek. Heb. 6 : 20.

75. *La don u ksiang ha ka Jutang ka Kam ?*
Em.

76. *Don u ksiang ha ka Jutang Aiei ?*
La don : Don uwei U Blei, bad uwei U Ksiang ruh hapdeug U Blei bad ki briew, U Khrist Jisu Uba U hi ruh u briew. I Tim. 2 : 5 ; Heb. 9 : 15.

77. *La don u nongbahkhlieh ha ka Jutang ka Kam ?*
Em.

78. *Don u nongbahkhlieh ha ka Jutang Aiei ?*
Don Kumta ruh U Jisu U la long U Nongbahkhlieh ka jutang kaba kham bha. Heb. 7 : 22.

79. *La don u nongiathuhlypa ia ka ban bthah ha ka Jutang ka Kam ?*
Em.

80. *Don u nongiathuhlypa ia ka ban bthah ha ka Jutang Aiei ?*
Don : U Jisu Khrist U Nongiathuhlypa Uba khraw : Kaba tieng to ka la lap ha ki baroh : bad ki la iaroh ia U Blei ki ia ong, ba u nongiathuhlypa uba khraw u la mih ha ngi, bad U Blei U la wan i ia la ki briew. Louk 7 : 16.

81. *Ka Jutang Aiei ka long kaba kumno ?*
(1) Ka Jutang *kaba aiei* : Ngan pynkhiah ia ka jingkylladien jong ki, Ngan ieit ei ia ki : namar ka jingbitar jong Nga ka la phai noh na u. Hos. 14 : 4.

(2) Ka Jutang *ba skhem* : Namar ki lum kin leit noh, bad ki lum rit kin kynriah noh ; hynrei ka jingsbun jong Nga kan ym leit noh na pha, lymne ka jutang ka jingsuk jong Nga kan ym kynriah noh, ong U Trai Uba isynei ia pha. Isa. 54 : 10.

(3) Ka Jutang *bymjukut* : U Blei U la pynlong ka jutang kaba junom bad nga, ba la buh pynbeit ha kiei kiei baroh bad ba skhem II Sam. 23 : 5.

(4) Ka Jutang *ba myntoi* : Naba da kane ngi ioh bynta ha U Blei bad ki jingiadei jong U baroh ; ha U Khrist bad ki jingai baroh ka jingsiewspah ; bad U Mynsiem Bakhuid bad ki jingai jong U ; bad ha baroh katba don ki jingkular jong U Blei. Naba ka long kata ka jutang ia kaba Ngan pynlong bad ka ting Israel hadien kita ki sngi, ong U Trai. Ngan buh ia ki hukum jong Nga ha ka jingmut jong ki, bad ha ki dohnud jong ki Ngan thoh ia ki ; bad Ngan long

U Blei jong ki bad ki kin long u paidlang jong Nga.—Kiei kiei ruh ba ka khmat kam shym la iohi bad ka shkor kam shym la iohsngew, bad kim shym la mih ruh ha ka dohnud u briew ki long kita kiei kiei ia kiba U Blei U la buh lypa ia kita kiba ieit ia u. Kiei kiei baroh ki long ki jong phi keiñ ; bad ma phi, ki jong U Khrist : bad U Khrist, U jong U Blei. Heb. 8 : 10 ; I Kor. 2 : 9 ; 3 : 22-23.

(5) Ka Jutang *ba khuid* : bad kiei kiei baroh kiba dei ia ka, kiba khuid ; Ban pyndep ia ka jingisnei ia ki kpa jong ngi, bad ban kynmaw ia ka jutang ba khuid jong U. Louk 1 : 72.

LYNNONG VI.

SHAPHANG KI KAM U KHRIST (I)

82 *U Jisu Khrist U la wan sha ka pyrthei ia ka ban leh aiu ?*

Ban pynim ia kiba pop : Kane ka ktien kaba shisha, bad kaba bit ia ka ban pdiang baroh phar, ba U Khrist Jisu U la wan sha ka pyrthei ban pynim ia kiba pop. 1 Tim. 1 . 15

83. *U Jisu Khrist U la wan sha ka pyrthei u rangbah kumba la thaw ia u Adam ?*

Em : hynrei la kha khunlung ia U kumba ju kha ia kiwei pat ki riew, U da shah ruh ia baroh ka jingtlot ba khlem pop jong ngi : Phin shem ia u khunlung ba la sop da ki jaiñsop, u da thiah ha ka shyngoid. Louk. 2 : 12 ; Isa. 51 : 5, 12.

84. *Mynno la kha ia U Jisu Khrist ?*

Haba la jia biang ka ïa, ia kaba la buh lypa U Blei, bad ba la iathuh da ki nongiathuhlypa. Gal. 14 : 4.

85. *Kaei ka kmie jong u ?*

Ka Mari ka Theisotti : Haba ka kmie jong U ka Mari ka la iatehktien bad u Joseph, mynba kim pat iashem, la paw ba ka la punkhun keiñ na U Mynsiem Bakhuid. Math. 1 : 18.

86. *Hangno la kha ia U Jisu Khrist ?*

Ha Bethlehem Judia : Pha ruh ka Bethlehem, ka ri Judia, pham long iba rit tam hapdeng ki Syiem Judia, naba

na pha Un mih U Nongsynshar U ban sharai ia ki briew jong nga ki Israel. Math. 2 : 6

87. *Ha ka jinglong kaba kumno la kha ia U Khrist ?*

Ha ka jinglong ba duk, ha ka sem mrad : Te ka la kha ia u khun uba nyngkong jong ka, bad ka la sop ia u da ki jaiñsop, bad ka la pynthiah ia u ha ka shyngoid ; naba ym don jaka ia ki ha ka ïingbasa. Louk. 2 : 7.

88. *La pun ia U Jisu Khrist ha ka kpoh ka kmie khlem pop ?*

Hooid : Namar kata ruh ia Ita I Bakhuid ia Iba yn kha yn khot U khun U Blei. Louk. 1 : 35

89. *U Jisu Khrist U la im baroh shirta jong U khlem pop ?*

Hooid : U bym shym la leh pop lymne ym shym la shem ia ka jingarsap ha ka shyntur jong U.

90. *U Jisu Khrist U la kohnguh ia la ki kmie ki kpa ?*

Hooid : U la kohnguh ia ki. Louk. 2 : 51

91. *U Jisu Khrist U la isaitmet ia ki naba ki la long kiba duk ?*

Em : Hynrei U la sumar ia la ka kmie haba U dang shitom eh ha ka diengphna : Namarkata, haba U Jisu U la iohi ia la ka kmie bad ia uta u synran ia uba U ju ieit, ba ki ieng hajan, U ong ha la ka kmie, Ko ka briew, hakhmih ia la U Khun ! Hadien kata, U ong ha uta u synran. Hakhmih ia la ka kmie ! Naduh kata ka por te, uta u synran u la shim ia ka sha ïing jong u hi. Ioan. 19 : 26,27.

92. *Hato ka bit ia ngi ruh ban kohnguh bad burom ia la ki kmie ki kpa kat kum ka rukom U Khrist ?*

Ngi dei keiñ ban kohnguh ia ki ha kiei kiei baroh : Ko ki khun, to kohnguh ia la ki kmie ki kpa ha kiei kiei baroh, namar kane ka long kaba pynsngewbha eh ia U Trai. Phi ki khun, to kohnguh ia la ki kmie ki kpa ha U Trai, namar kane ka long kaba dei keiñ, to burom ia la u kpa bad ia la ka kmie, kaba long ka hukum kaba nyngkong ba don jingkular. Kol. 3 : 20 ; Ephes. 6 : 1-2.

93. *Ka ktien Jisu ka mut aiu?*

U Nongpynim : Men khot ruh ia ka kyrteng jong U, U Jisu, naba Un pynim ia la ki briew na ki pop jong ki. Math. 1 : 21.

94. *Na kaei ba U Jisu U pynim ia la ki briew?*

(1) Na ka pop jong ki : Hakhmih U khun Langbrot jong U Blei Uba kit noh ıa ka pop jong ka pyrthei. Ioan. 1 : 39.

(2) Na ka jingtim ka hukum : U Khrıst U la siewspah ia ngi na ka jingtim ka hukum da kaba la pynlong ia U ka jingtim na ka bynta jong ngi. Gal. 3 : 13.

(3) Na ka jingpynshoı, ka jıngsngewsih, bad ka bor u soitan : Ka jingtynjuh kam shym la ngat ha phi hynrei tang kaba u briew u lah ban shah, hynreı U Bleı U long Uba lah ban shaniah, U ban ym shah ba yn tynjuh ia phi tam ia kata ia kaba phi lah, hynrei ryngkat bad kata ka jingtynjuh Un thaw ruh bad ia ka lad ban laıt, khnang ba phi lah ban shah ia ka. I Kor. 10 : 13 ; II Pet. 2 : 9.

95. *Ka ktien Khrıst ka mut aiu?*

Ka ktien Khrist ka mut Uba-la-sleh. Salm. 2 : 2.

96. *Uei uba la pynsleh ia U?*

U Blei U Kpa : Me la ieit ia ka hok bad mo la isih ia ka bymhok ; namarkata, U Bleı, U Blei jong me keiñ, U la pynsleh ia me da ka umphniang ka jıngkmen tam ia ki paralok jong me. Heb. 1 : 9 ;I sa. 61 : 1 ; Ki Kam 4 : 27.

97. *Daei ba la pynsleh ia U Khrist?*

Da U Mynsiem Bakhuid, bad da ka bor. Ki Kam 10 : 38.

98. *Kaba pynsleh ia U Khrist ka pyni aiu?*

Ka jingthung ia U, bad ka jingbit jong U ban long U Nongiathuhlypa, U Lyngdoh bad U Syiem ia la ka balang : U Mynsiem U Trai Uba U Blei U ha nga : naba U Trai U la pynsleh ia nga ban ialap ia kiei kiei kiba bha ha kiba jemnud ; U la phah ia nga ban spaiñ ia kiba la pait dohnud ; ban ialap ia ka jingpyllait ia kiba la ring mraw, bad ia kaba plie ia ka byndi ha kiba la khum. Isa. 61 : 1.

99. *U Khrist U leh aiu kum U Nongiathuhlypa?*

U bthah ia la ki briew : U Moses shisha u la ong, U Trai U Blei Un pynmih ia U Nongiathuhlypa ha phi na ki para jong phi Uba kum ma nga : ia U phin shahshkor ha kiei kiei baroh, katba Un kren ha phi. Ki Kam. 3 : 22.

100. *U Khrist U hikai aiu ia la ki briew ?*

(1) U hikai ban ithuh ia U Blei bad ia U Jisu Khrist ruh Uba la phah : Kane te ka long ka jingim bymjukut, ba kin ioh ithuh ia Me U Blei ba shisha tang Ma Me hi bad ia U Jisu Khrist ia Uba Me la phah. Ioan. 17 : 3.

(2) Ban ithuh ia ka jingmut bad ka mon U Blei ha ka Ktien jong U : Ia kaba U pynroi kyrhai sha ngi ha ka jingstad bad ha ka jingshemphang baroh ; haba U la pyntip ha ngi ia ka jingmaian ka mon jong U, katba kum ka jingsngewbha jong U. ia kaba U la lah thmu ha lade. Eph. 1 : 8-9.

(3) Ban ithuh ia lade kum kiba pop : Te ynda U la wan Ma U, Un pynkynduh ia ka pyrthei shaphang ka pop, bad shaphang ka hok, bad shaphang ka jingbishar de. Ioan. 16 : 8.

101. *Daei ba U Khrist U hikai ?*

Da ka ktien bad da la U Mynsiem : Na myndang khynnah me la tip ia kita ki Jingthoh Bakhuid, kiba lah ban pynstad ia me sha ka jingpynim da ka jingngeit kaba ha U Khrist Jisu Hynrei U Nongpyntngen, U Mynsiem Bakhuid ia Uba Uta U Kpa Un phah ha ka kyrteng jong Nga, Uta keiñ Un hikai ia phi ia kiei kiei baroh, bad Un pynkynmaw ia phi ia kiei kiei baroh kiba Nga la ong ha phi. II Tim. 3 . 15 ; Ioan. 14 : 26.

102. *U Khrist U leh aiu kum U Lyngdoh ?*

(1) U la aiti noh ia lade ban long ka jingkñia namar la ki briew : Bad to phin iaid ha ka jingieit, kumba U Khrist ruh U la ieit ia phi, bad U la aiti noh ia lade na ka bynta jong ngi, kum ka jingainguh bad ka jingkñia ha U Blei, ia ka ban long ka jingiw ba iwbih. Eph. 5 : 2.

(2) U iasaid ha bneng na ka bynta la ki briew : Namar kata U lah ban pynim janai ia kita kiba wan ha U Blei da U, naba U im ha la ka rta ia ka ban iasaid na ka bynta jong ki : Lada uei uei ruh u da leh pop, ngi don keiñ U Riewsaid bad U Kpa, U Jisu Khrist Uba hok, bad ma U hi ruh Uba long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi. Heb. 7 : 25 ; I Ioan. 2 : 1-2.

103. *U Khrist U leh aiu kum U Syiem ?*

(1) U pyndem ia ki nongpop kiba kiat ba kin long ki

briew kiba kohnguh ia U : U Trai Un phah noh ia u dieng ka bor na ka Seion, to synshar ma Me hapdeng ki nongshun jong Me ; ki briew jong Me ki aiti sngewbha ia lade ha ka sngi ka bor jong Me. Salm 110 : 2-3

(2) U synshar ha ki dohnud ki briew jong U da ka jingaiei : Ba kat kumba kata ka pop ka la synshar sha ka ban pyniap, kumta ruh kata ka jingaiei kan da la synshar noh da ka jingpynksan sha ka ban pynim bymjukut, da U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi. Rom 5. 21 ; 6 : 14.

(3) U da bad U pyllait ia la ki briew na kaba sniew baroh : Namar U Trai U long U Nongbishar jong ngi, U Trai U long U Nongthaw aiñ jong ngi, U Trai U long U Syiem jong ngi ; Un pynim ia ngi. Isa. 33 22.

Ki Kam U Khrist (II).

104. *Kaei ka jingkyllum ka kam kaba U Khrist U la leh na ka bynta jong ngi ?*

U la pynkhraw ia ka hukum bad U la pyndonburom ia ka. Isa 42 : 21.

105. *U Khrist U la pynkhraw ia ka hukum kumno ?*

U la kohnguh ia ka hukum bad U la shah ia ka jingtim jong ka : Te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jia long Uba kohnguh haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ. Phil. 2 : 8.

106. *Kaei ka jingkyllum ka hukum ?*

Ban ieit ia U Blei da la ka dohnud baroh, bad ia ki paramarjan kumba ia lade : U Jisu te U la iathuh ha u, Men ieit ia U Trai Uba U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh. Kaba ar ruh ka long kum kata, Men ieit ia u paramarjan jong me kumba ia lade. Ha kita ki ar hukum la sdien ia ka hukum baroh, bad ia ki nongiathuhlypa. Math. 22 : 37, 39, 40.

107. *U Khrist U la ieit ia U Blei da la ka dohnud baroh ?*

Hooid : wat haba U la shahshitom na ka jingbitar lep jong U ; U Jisu U la pyrta da ka ktien ba jam, U Blei jong

Nga ! U Blei jong Nga ! Balei me iehnoh ia Nga ? Math. 27 : 46.

108. *UKhrist U ieit ia ki paramarjan kumba ia lade ?*
Hooid : wat haba ki sahnarphna ia U : U Jisu U la ong, Ko Kpa. to map ia ki, naba kim tip kaei ba ki leh. Louk. 23 : 34.

109. *Balei U Khrist U la burom ia ka hukum ?*
Naba ka hukum kaba khuid, kaba hok, bad kaba shisha ruh. Rom. 7 : 12.

110. *Na ka balei la donkam ia U Khrist ban shah ia ka jingtim ka hukum ?*
Naba ka long ka hok ia U Blei ban pynshitom ia ka pop bad kan long ka bymhok lada Um shym pynshitom ia ka : Namar ka la bit ia U, na ka bynta jong Uba la long kiei kiei baroh, bad da uba long kita kiei kiei baroh, haba U ialam ia ki khun shibun sha ka burom, ban pynjanai ia U Nongpynlong ka jingpynim jong ki da ki jingshahshitom. Heb. 2 : 10.

111. *U Khrist U la iap da ka jingiap kaba kumno ?*
Da ka jingiap shitom ha ka diengphna ; U la shah ha ka diengphna, u da ibeiñ ia ka jinglehraiñ. Heb. 12 : 2.

112. *Iano ba la sahnarphna ryngkat bad U Khrist ?*
Ia arngut ki dakaid, uwei sha kamon, bad uwei sha kadiang : ynda ki la poi te sha kata ka jaka ia kaba ju khot Maloikhlieh. hangta ki la sahnarphna ia U, bad ia kita ki nongkamsniew, uwei sha kamon, bad uwei sha kadiang de. Louk. 23 : 33.

113. *Uei uba la pynrem ia U Khrist ban sahnarphna ?*
U Pontius Pilat u Lyngshkor ka Judia : Haba u la sympat ia U Jisu u la aiti noh ia U ba yn sahnarphna. Math. 27 : 96.

114. *Hangno ki la sahnarphna ia U Khrist ?*
Halor u lum Kalbari, shabar ka khyrdop ka Jerusalem : Naba kumta, U Jisu ruh khnang ba Un ioh pynkyntang ia u paidbah da ka snam jong U hi, U la shah shabar kata ka khyrdop. Heb. 13 : 12.

115. *Ki jingshahshitom U Khrist ki dei aiu ia ngi ?*
Ki long ka kuna namar ka pop jong ngi: Ia uba la buh paw U Blei ban long ka jingpyniasuk, da ka jingngeit. ha ka snam jong U, ban pynpaw ia ka hok jong U, na ka bynta kaba map ia kita ki pop ia kiba la leh mynshuwa ha ka jingshah ka jong U Blei ; ia ka ban pynpaw ia ka hok jong U, ha kane ka por kaba mynta, ba Un long Uba hok, bad Uba pynksan ruh ia uta uba don ka jingngeit ha U Jisu. Rome 3 : 25-26.

116. *Hato ka jingshah shitom U Khrist ka la long ka kuna kaka biang namar ka pop ?*
Hooid : ka la long ka kuna kaba dap biang bad ba janai na ka bynta kita baroh kiba ngeit ha U na kylleng ka pyrthei : Bad ma U hi ruh U long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi : bad ym tang na ka ynta kita ki pop jong ngi hi hynrei na ka bynta ki jong ka pyrthei baroh ruh. I Ioan. 2 : 2.

117. *Ngi tip shisha ia kane na kaba kamno ?*
Ka jingmih pat jong U bad ka jingkyntiew burom ia U ha bneng ki pyni shynna ia kata : Te lada U Khrist ym shym la pynmih pat, ka jingngeit jong phi ka long kaba thala ; phi dang sah ha ki pop jong phi. Ia uba la aiti noh na ka bynta ki jingpalat jong phi, bad ia Uba la pynmihpat na ka bynta ka jingpynksan jong ngi. I Kor. 15 : 17 ; Rom. 4 · 25.

118. *Ha ka jingtep jongno la tep ia U ?*
Ha ka jingtep thymmai u Joseph uba na Arimathaia, ha kaba ym pat ju tep briew : Bad haba la jånmiet, la wan u briew uba riewspah, uba na Arimathaia ia uba la khot u Joseph, u hi ruh u la long u synran ia U Jisu. Une haba u la leit ha U Pilat, u la pan ia ka met U Jisu. Haba u Joseph u la shim te ia ka met, u la sopspaiñia ka da ka jaiñ linen bani kaba khuid ; bad u la buh ia ka ha ka jingtep thymmai jong u, ia kaba u la tih ha u mawsiang. Math. 27 : 57-60.

119. ***Balei ba la tep ia U Khrist ha ka jingtep thymmai kaba ym pat ju tep briew ?***
Ban ioh tip bha ba U la mih pat shisha ; Bad u la buh

ia ka ha ka jingtep ba la tih jlih ha u maw ha ka bym pat ju buh briew. Louk. 23 : 53.

120. *Mynno U Khrist U la mihpat ?*

U la mih pat ha kaba lai sngi : Ba U Khrist U la iap namar ki pop jong ngi katba kum ki jingthoh bad ba la tep ia U bad ba la pynmihpat ia U ruh ha kaba lai sngi katba kum ki Jingthoh. I Kor. 15 : 3-4.

121. *U Khrist U la donbor hi ban mih na ka jingtep ?*

Hooid : Namar kane keiñ Uta U Kpa U la ieit ia Nga, naba Nga aiti noh ia la ka jingim ba Ngan ioh shim pat ia ka. Ym don uba shim ia ka na Nga. Hynrei Nga aiti noh ia ka na lade hi : Nga donbor ban aiti noh ia ka, bad Nga donbor ban shim noh ia ka. Ioan. 10 : 17-18.

122. *Hato ka jingmihpat jong U ka pyni ba U long U Blei ?*

Hooid : Ia Uba la pynithuh shynna ba U long U Khun U Blei da ka bor, katba kum U Mynsiem ka jingkhuid, da ka jingmihpat na kiba iap. Rom. 1 : 4.

123. *U Khrist U la kham khlaiñ ia ka jingiap ?*

Hooid : U la lah ia ka jingiap, U la pynjot ia uba don ka bor ka jingiap : Ngan siewspah ia ki ha ka kti ka jingtep : Ngan pyllait ia ki na ka jingiap. Ah ka jingiap, hangno ka jingiapkhlam jong pha ? Ah ka jingtep, hangno ka jingpynjot jong pha ? Ia ka jingkylla kaba mut yn buhrieh noh na ki khmat jong nga. Namar kumba da u briew *la jia* ka jingiap, kumta da u briew ruh *ka jia* ka jingpynmihpat ia kiba iap. Namar kumba ha u Adam baroh ki iap noh, kumta ruh ha U Khrist yn pynim ia baroh. Ba da ka jingiap Un ioh pynduh noh ia uta uba don ka bor ka jingpyniap, uta u long u soitan keiñ. Hosia 13 : 14 ; I Kor. 15 : 21-22 ; Heb. 2 : 14.

124. *U Khrist U long U Trai halor kiba im bad kiba iap de ?*

Hooid : Namar ia kane khnang hi U Khrist U la iap noh ruh, bad U la im pat, ba Un ioh long U Trai halor kiba-iap bad kiba im ruh. Rom. 14 : 9.

125. *Mynno ba U Khrist U la kiew sha bneng ?*

Ha kaba sawphew sngi na kaba U la mihpat. U la kiew noh ha kaba paw kham ha khlieh ia ki bneng baroh, ba U la lah ia ki nongshun jong U baroh : U la ialam mraw

ia ka jinglongmraw, bad U la ai ki jingai ha ki briew. Ba la iohi ia U da ki jyn sawphew sngi, bad U da iathuh ia kiei kiei ruh shaphang ka hima U Blei. Ynda U la lah iathuh ia kine kiei kiei ruh, haba ki dang iakhmih, la shim noh ia U sha jrong ; bad u lyoh u la pdiang ia U ba kim iohi shuh ia U. Eph. 4 : 8 ; Ki Kam 1 : 3, 9 ; Salm 68 : 17-18.

126. *Nangno U la kiew U Khrist ?*

Na u lum Olib, hajan ka Jerusalem · U la ialam noh shabar ia ki haduh Bethania. Ynda kumta ki la leit phai sha Jerusalem ha u lum ba khot Olib uba hajan Jerusalem uba jngai kat ka jingleit Sngi Sabbaton. Louk. 24 : 50 ; Ki Kam. 1 : 12.

127. *Kaei ka kam kaba khatduh eh ba U Khrist U la leh haba Un sa kiew sha bneng ?*

U la hukum ia ki synran ban leit ialap ia ka Gospel ha ka pyrthei baroh, bad U la kyrkhu ia ki : U Jisu te U da wan. U la kren ha ki, U ong, La ai ha Nga ka bor baroh ha bneng bad ha khyndew : namarkata keiñ, to khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ia ki byuriew baroh, da pynbaptis ia ki ha ka kyrteng ka jong U Kpa, bad ka jong U Khun, bad ka jong U Mynsiem Bakhuid, da hikai ia ki ban sumar ia kiei kiei baroh, kat kiba nga la hukum ia phi, Hakhmih ruh, Nga, Nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi, haduh kaba wai noh ka pyrthei, Amen. Ka la jia ruh, haba U dang kyrkhu ia ki ba U la khlad noh na ki, ba la rah noh ia U sha bneng. Math. 28 : 18-20 ; Louk. 24 : 51.

128. *U Jisu Khrist Un wan pat na bneng ?*

Hooid : Un wan haba kan sa wai noh ka pyrthei, ban bishar ia kiba im bad kiba iap : Une U Jisu ia Uba la shim noh sha jrong na phi sha bneng Un wan kumjuh kum ka rukom kaba phi la iohi ia U ba U leit sha bneng Ki Kam. 1 : 11.

129. *Don uwei pat uba lah ban pynim ia ngi ?*

Em : Ym don ka jingpynim hano hano ha uwei pat ; naba ym don kawei pat ka kyrteng hapoh ka bneng ia kaba la ai hapdeng ki briew, da kaba ka dei ba yn pynim ia ngi. Ki Kam. 4 : 12.

LYNNONG VII.

SHAPHANG KA JINGIEIT BAD KA JINGPYNKSAN.

130. *Kumno ba yn pynksan ia uba pop hakhmat U Blei ?*
Shu tang da ka jingngeit ha ka hok U Jisu Khrist : Namarkata ngi iakut nia noh, ba la pynksan ia u briew da ka jingngeit khlem ki jingleh ka hukum. Namar U Khrist U long ka jingkut ka hukum, ia ka ban long ka hok ia uno uno baroh uba ngeit. Rom. 3 : 28 ; 10 : 4.

131. *Hato ym lah ban pynksan ia u briew da ka hok jong u hi ?*
Em : Naba um don kata ka hok kaba janai kat kum ba ka hukum ka dawa : Naba ngi la kylla long kum u bymkhuid, bad ki hok jong ngi baroh ki long kum ki jaiñ ba bit tngit : ngi iap stai noh ruh baroh kum ka sla ; te ki jingbymhok jong ngi, kum ka lyer, ki rong noh ia ngi. Isa. 64 : 6.

132. *Uei ba pynksan ia uba pop ?*
U Blei Uba pynksan. Rom. 8 : 33.

133. *Ka jingpynksan kata kaei ?*
Ka kam lehei U Blei kaba U ñiew ia ka hok U Khrist ha uba pop da ka jingngeit : Ia kiba la pynksan ei da ka jingaiei jong U keiñ da kata ka jingsiewspah kaba ha U Khrist Jisu. Rom. 3 : 24.

134. *Ka hok U Khrist kata kaei ?*
Ka jingkohnguh kaba janai jong U ia ka hukum, bad ka kuna ba U la ai ha kaba U la iap : Naba U Khrist ruh U la shahshitom shisien namar ki pop, U Bahok na ka bynta ki bymhok, khnang ba Un ialam ia ngi sha U Blei. Da ka jingkohnguh ka jong Uta Uwei pat yn pynlong riewhok ia kita kiba bun. Pet. 3 : 18 ; Rom. 5 : 19.

135. *Na ka bynta jongno U Khrist U la iap ?*
Na ka bynta la ki briew, kiba U Kpa U la ai ha U : Nga, Nga long U Nongaplangbrot Uba bha, te Nga ithuh ia la ki jong, bad la ithuh ia Nga da la ki jong. Nga aiti

noh ruh ia la ka jingim na ka bynta kita ki langbrot. Ma Nga te nga ai ha ki ka jingim bymjukut, bad kin ym iajot shuh lano lano ruh, lymne uei uei ruh un ym knieh kynthet ia ki na ka kti jong U Kpa jong Nga. Ioan. 10 : 14-15, 28

136. *Kum ha kano ka jinglong ba U Khrist U la iap na ka bynta jong ki ?*

Kum U Nongbahkhlieh jong ki, U siew ram ia ki, bad U la iap iapli ia ki : Hynrei la pynmong ia Une namar ki jingryngkang jong ngi ; la pynlwet ia U namar ki jingleh bymhok jong ngi ; ka jingpynshitom ka jingsuk jong ngi ka la long halor jong U ; bad da ka jingjngem snam jong U la pynkhiah ia ngi. Isa. 53 : 5.

137. *Hato la ñiew halor U Khrist ia ki pop ki briew jong U ?*

Hooid : U Trai U la buh halor jong U ia ka jingbymhok jong ngi baroh. Namar ia Uta U bym shym la tip ia ka pop, u la pynlong ka pop, na ka bynta jong ngi khnang ba yn pynlong ia ngi ka hok U Blei ha U. II Kor. 5 : 21.

138. *Ka hok U Khrist ka jia ban long ka jong ngi da kano ka rukom ?*

Naba ngi iasoh bad U Khrist, bad kumta U Blei U ñiew ia ka hok U Khrist ha ngi : U Abraham te u la ngeit ha U Blei bad ia kata la ñiew ka hok ha u. Hynrei ym shym la thoh ia kata tang na ka bynta jong u hi, 'ba la ñiew ia kata ha u ; hynrei na ka bynta jong ngi ruh ha kiba yn sa ñiew ia ka, ha kita keiñ kiba ngeit ha Uta Uba la pynmihpat ia U Jisu Uba U Trai jong ngi na ki nongiap Rom 4 : 3, 23-24.

139. *Da kaba kumno ba pyniasoh ia uba pop bad U Khrist ?*

Da ka jingtrei jur U Mynsiem Bakhuid da kaba U pynlong ka jingngeit ha ka mynsiem uba pop ia ka ban wan sha U Khrist bad ban pdiang ia U : Kumta te kata ka jingngeit ka jia na kaba sngew bad kata kaba sngew da ka Ktien U Blei keiñ. Namar phi baroh phi long ki khun U Blei da ka jingngeit ha U Khrist Jisu. Namar da ka jingaiei la pynim ia phi da ka jingngeit keiñ ; kata ruh ym

na phi hi, ka long ka jingai U Blei. Hynrei la sait ia, phi, hynrei la pynkhuid ia phi, hynrei la pynksan ia phi ha ka kyrteng U Jisu Uba U Trai, bad da U Mynsiem U Blei jong ngi. Rom. 10 : 17 ; Gal. 3 : 26 ; Eph. 2 : 8 ; I Khron. 6 : 11.

140. *Ka jingngeit ka long aiu ?*

(1) Ka long kaba pdiang ia ka jingphla U Blei ha ka Ktien jong U : Te ka jingngeit ka long kata ka jingsngewskhem ia kita kiei kiba ngi kyrmen, kata ka jingtynjuh ia kita kiei kiei ki bym iohi. Da ka jingngeit ngi sngew thuh ba la thaw ia ka pyrthei da ka Ktien U Blei, ba kumta ym shym la thaw ia kita kiei kiei ba iohi na kita kiei kiei ba paw. Heb. 11 : 1-3.

(2) Ka jingngeit ba pynksan ka long ka jingkohnguh ia ka jingphla U Blei shaphang U Khun jong U, lem bad kaba shaniah halor jong U ban ioh ka jingpynim ! Uta u bymngeit ha U Blei u pynlong ia U Uba lamler naba um shym la ngeit ia kata ka jingphla ia kaba U Blei U la phla shaphang Uta U Khun jong U. Uta uba ngeit ha U Khun, u don ka jingim bymjukut ; uta te u bymngeit ia U Khun, un ym iohi ia ka jingim hynrei ka jingbitar U Blei ka iaisah halor jong u. I Ioan. 5 : 10.

141. *Ka hok U Khrist ka long kaba kumno ?*

(1) Ka long ka hok *kaba kynja Blei*, namar ba dei U Blei ha ka doh Uba la pynlong ia ka : Hynrei mynta la pynpaw shynna ia ka hok U Blei khlem ki jingleh ka hukum ba la phla shai noh ia ka da ka hukum, bad da kita k nongiathuhlypa. Bad kane ka long ka kyrteng jong U da kaba yn khot ia U, *U TRAI U LONG KA HOK JONG NGI*. Rom. 3 : 21 ; 1 : 17 ; Jer. 23 : 6 ; I Kor. 1 : 3.

(2) Ka hok kaba *dap biang*, ka bym donkam ban pyntam shuh ha ka namar dei U Blei hi Uba long ka hok : Bap *ma U hi* ruh U long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi. 1 Ioan. 2 : 2.

(3) Ka hok *bymjukut* : Hynñiewphew taiew la pynkut halor ki briew jong Me bad halor kata ka nongbāh bakhuid jong Me, ia ka ban pyndep ia ka jingpalat. bad ban pynwai

noh ia ki pop, bad ban pynlong ka jingpyniasuk na ka bynta ka jingbymhok, bad ban wallam noh ia ka hok bymjukut, bad ia ka ban pyndait laha ia ka jingithuhpaw bad ia ka jingiathuhlypa, bad ban pynsleh ia Uta Uba khuid-tam-eh. Dan. 9 ; 24.

(4) Ka hok kaba *aiei*, ia baroh bad ha baroh kat kiba ngeit : Ia kiba la pynksan *ei* da ka jingaiei jong U keiñ, da kata ka jingsiewspah kaba ha U Khrist Jisu. Rom 3 : 24.

142. *Ka mih aiu na kaba ñiew ia ka hok U Khrist ha uba pop ?*

(1) Kaba map noh ia ka pop baroh phar Kat kum' a u Dabid ruh u iathuh shaphang ka jingsuk jong uta u briew ha uba U Blei U ñiew ia ka hok khlem ki jingleh. Suk kita kiba la ioh map noh ia ki jingpalat jong ki bad kiba la ioh tyllep noh lin ia ki pop jong ki. Suk uta u briew uba U Trai Un ym niew shuh ia ka pop ha u. Rom. 4 : 6-8

(2) Kaba iasuk jai jai bymjukut bad U Blei : Ba U Blei U dang pyniasuk ia ka pyrthei ha lade hi ha U Khrist, khlem da ñiew ha ki ia ki jingpalat jong ki. bad ba la buhti ha ngi ia ka ktien kane ka jingpyniasuk. II Kor. 5 : 19.

143. *U Blei U la map ia ka pop kumno ?*

(1) U map hok da U Jisu Khrist : Lada ngi phla ia ka pop jong ngi U long Uba iainch bad Uba hok, bad Un map noh ia kita ki pop jong ngi bad Un pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh. I Ioan. 1 : 9.

(2) Un map ei . Nga ma Nga hi, Nga long uta uba pyndam noh ia ki jingryngkang jong me na ka bynta ia lade hi ; bad Ngan ym kynmaw ia ki pop jong me. Isa 43 : 25.

(3) U map noh baroh phar · Uba map ia ki jingleh bymman jong pha baroh, Uba shna ia ki jingpang jong pha baroh. Salm. 103 ; 3.

(4) U map ha la karta : Naba Ngan isnei ia ki jingleh bymman jong ki. bad ia ka pop jong ki Ngan ym kynmaw. Heb 8 : 12.

144. *Ka jingiasoh U Khrist bad la ki briew ka long kaba kumno ?*

(1) Ka jingiasoh kaba shisha : Ia kata ka burom ruh kaba Me la ai ha Nga, Nga la ai ha ki, ba kin ioh ialong

shitylli, kumjuh kumba Ngi Ngi ialong shitylli, ma Nga ha ki, bad ma Me ha Nga, ba kin ialong ia kiba la pynjanai ha kaba shitylli. Ioan. 17 : 22-23.

(2) Ka jingiasoh kaba donburom bad kaba maian : Naba ngi long ki dkhot ka met jong U. Kane ka jingmaian ka long kaba khraw; hynrei nga kren shaphang U Khrist bad shaphang ka balang. Eph. 5 : 30, 32

(3) Ka jingiasoh kaba myntoi eh : Namar kiei kiei baroh ki long ki jong phi ; la u Paul, la u Apollos la u Kephas, la ka pyrthei, la ka jingim, la ka jingiap, la kiei kiei ruh kiba long mynta, la kiei kiei ruh ki ban sa long ; kiei kiei baroh ki long ki jong phi keiñ : bad ma phi ki jong U Khrist ; bad U Khrist U jong U Blei I Kor. 3 : 21-23.

(4) Ka jingiasoh kaba yn ym iakhlad shuh : Uei u ban pyniakhlad noh ia ngi na kata ka jingieit U Khrist ? Ka lanot, lane ka shipa lane ka jingpynshitom beiñ, lane ka jingthngan, lane ka jinglyngkhuid, lane ka jingma lane ka waitlam ? Namar nga ngeit skhem ba lymne ka jingiap lymne ka jingim, lymne ki angel, lymne ki nongsynshar, lymne kiba donbor, lymne kiei kiei ruh kiba long mynta, lymne kiei kiei ruh ki ban sa long ; lymne ka jingjrong, lymne ka jingjylliew lymne kaei 'kaei ruh kawei pat ka jingthaw, kan ym lah keiñ ban pyniakhlad noh ia ngi na kata ka jingieit ka jong U Blei kaba ha U Khrist Jisu Uba U Trai jong ngi. Rom. 8 : 35, 38-39.

145. *Ki jingbha kiba kumno ngi ioh na kaba iasoh bad U Khrist ?*

(1) U Khrist hi ha ka jingdap jong U baroh U long U jong ngi, U long U Nongsiewspah bad U Nongbahkhlieh jong ngi. U Lok bad U Nongpynkhiah jong ngi de ; U prophet, U Syiem jong ngi ruh : U Rangbah Lyngdoh, U Riewsaid jong ngi ha khmat U Blei.

(2) Na kaba iasoh bad U Khrist U Blei U tingkhun ia ngi : Hynrei kat kiba la pdiang ia U, ha kito U la ai bor ban long ki khun U Blei, *kata*, ha kiba la ngeit ha ka kyrteng jong U. Haba U la lah thung lypa ia ngi ; sha ka jingtingkhun da U Jisu Khrist sha lade hi. Ioan. 1 : 12 ; Eph. 1 : 5.

(3) Na kaba iasoh bad U Khrist ngi ioh ka jingim ba kynja mynsiem bad ka bor ruh ban sei ki soh kiba bha, kumba ki tnat ki seisoh na kaba ki iasoh bad u dieng : Ma Nga Nga long u diengsoh waiñ, ma phi ki tnat, uta uba iaineh ha Nga, bad ma Nga ha u. uta u seisoh shibun ; naba khlem ma Nga phim lah leh ei ei ruh em Ioan. 15 : 5.

(4) Na kaba iasoh bad U Khrist kan long ka jingmihpat kaba donburom ia kaba ngeit bad kan pynlong ia ki ki nongiohpateng lem bad U Khrist ha bneng : Kumta lada ngi long ki khun *ngi* long ki nongioh pateng ruh ; ki nongiohpateng U Blei keiñ, bad ki nongiohpateng lem bad U Khrist de ; lada shisha ngi iasbah shitom lem *bad U*, yn ioh pyndonburom lem ia ngi ruh bad U. Rom. 8 : 17.

146. *Ha ka rukom kaba kumno ba ngi ioh ia kane kaba bha na kaba iasoh bad U Khrist ?*

(1) Kat kumba na kaba iasoh bad u Adam, ngi la ioh bynta lem ha ka jinghap bad ka jingshitom jong u, kumta ruh na kaba iasoh bad U Khrist ngi ioh bynta lem na ka dor bah ka jingshahshitom jong U na ka bynta jong ngi : Namar kumba ha u Adam baroh ki iap noh, kumta ruh ha U Khrist yn pynim ia baroh 1 Kor. 15 : 22

(2) Kat kumba ha u Adam ngi la bit jakhlia ba ngi la iap da ka pop, kumta ha U Khrist yn pynkhuid, bad yn pynim ia ngi da ka jingngeit : Ia u Adam u briew uba nyngkong la thaw ka mynsiem ba im : hynrei ia u Adam oba khatduh U Mynsiem ba pynim. Bad kat kumba ngi la bit ia ka dur ka jong uba kynja dewmet, ngin da iabit ruh ia ka dur ka jong Uta Uba kynja bneng keiñ. I Kor. 14 : 45-49.

(3) Ha U Khrist ngin ioh pat ia kaba ngi la duh ha u Adam bad kaba tam eh ruh : Nga, Nga la wan ba kin ioh ka jingim bad ba kin ioh kyrhai ia ka ruh. Hynrei ha kaba ka pop ka la roi byllien, ka jingaiei ka la roi kyrhai khamtam eh : ba kat kumba ka pop ka la synshar sha ka ban pyniap, kumta ruh kata ka jingaiei kan da la synshar noh da ka jingpynksan sha ka ban pynim bymjukut, da U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi. Ioan. 10 : 10 ; Rom. 5 : 20-21.

LYNNONG VIII.

SHAPHANG KA KAM U MYNSIEM BAKHUID (I)

147. *Kaei ka pop ?*

Ka pop ka long ka jingpalat hukum. Ngi leh pop haba ngim leh ia kaba U Blei U la hukum ia ngi ban leh lane haba ngi leh ia kaba U Blei U adong ia ngi, la ka long da ka kam, lane da ka ktien, lano da la ka jingmut.

148. *Don katno jait ki pop ?*

Ar jait : ka pop tynrai bad ka pop ba u briew u kam hi.

149. *Ka pop tynrai kaei ?*

Kaba ngi long pop na kaba kha namar ba la ñiew ia ka pop u Adam ha ngi : Namar kat kumba da kata ka jingbymkohnguh jong uta uwei u briew la pynlong riew-pop ia kita kiba bun : kumta ruh da kata ka jingkohnguh ka jong Uta Uwei pat yn pynlong riewhok ia kita kiba bun. Rom. 5 : 19.

150. *Ka pop ba u briew u kam hi kaei ?*

Kaba u ryngkang ia ka hukum U Blei, la ka long da la ka jingmut, lane da la ka ktien, lane da la ka kam.

151. *U Mynsiem Bakhuid U la leh aiu ia ngi ?*

U pynshai ia ki jingmut jong ngi ba ngin sngewkynduh namar ka pop ; U pynkylla ia ki jingmut bad ia ki dohnud jong ngi ruh : U pynkhuid ia ki mynsiem jong ngi na ka pop : U ai bor ia ngi ban ngeit, bad ban bat ruh ia U Jisu Khrist.

152. *Kaba pynkynduh ia ka dohnud ka long aiu ?*

(1) Kaba ngi ithuh ia la ka dohnud ba ka long kaba pop : Namar nga tip ba ha nga kam shong sah ei ei kaba bha : ia ka ban mon shisha ka don eh ha nga, hynrei ia ka ban leh ia kata kaba bha kam don. Rom. 7 : 18.

(2) Kaba ngi ithuh ia ka jingkhraw ka jingsniew ka pop : Ah nga u briew uba shah lanot khop. Uei u ban pyllait noh ia nga na kane ka met ka jong ka jingiap ? Rom. 7 : 24.

(3) Kaba ngi pynksan ia ka jingpynrem hok U Blei ia ngi namar ka pop : Ia me, ia me hi, nga la leh pop, bad

nga la leh ia kata kaba sniew ha khmat jong me ba yn lah pynksan ia me haba me kren, bad ba men long khuid haba me bishar. Salm. 51 : 4. Rom. 3 : 4.

(4) Kaba pynpaw ba ngi donkam ia uwei pat ban pynim ia ngi na kane ka jingpynrem kaba khraw : U Nongap ka jingbyndi u la ong, Ah kynrad, aiu ka dei ia nga ban leh ba yn pynim ia nga ? Ki te ki la iathuh, to men ngeit ha U Jisu Uba U Trai, bad yn sa pynim ia me bad ia ka iing jong me. Ki Kam. 16 : 30-31 ; 2 : 37-38.

153. *Daei U Mynsiem Bakhuid U kham pynkynduh ia ka dohnud u briew shaphang ka pop ?*

Da ka hukum : Hynrei pynban ngam shym la ioh tip ia ka pop lymda da ka hukum ; namar ngam shym la lah ioh ithuh ia ka jingikwah, lymda kata ka hukum ka la ong, Men ym ikwah. Naba da ka hukum long ka jingtip ia ka pop Rom. 7 : 7, 3 : 30

154. *Ka jingkylla kaba mut kaba shisha ka long aiu ?*

(1) Kaba sngewtit bad kaba sngewsih riewblei namar ka pop Naba nga pula ia la ki jingpalat : bad ka pop jong nga ka don ha khmat jong nga ha la ka sngi. Namarkata nga isih ia lade, bad nga kylla kaba mut ha ka dewmet bad ka dpei Salm 51 : 3 ; Job 42 : 6.

(2) Kaba isih sat bad kaba sngewsatia ia ka pop : Namar ym ia kata kaba nga mon, ia kata nga leh, hynrei pleng ia kata kaba nga isih sat ia kata keiñ nga leh. Rom. 7 : 15.

(3) Ka jingialeh minot ban ioh lait noh na ka pop : To sait khuid ia nga na ki jingleh bymhok jong nga, bad to pynkhuid ia nga na ka pop jong nga. Salm 51 : 2.

(4) Ka jingpynthymmai ha ka mynsiem ka jingmut jong ngi : Bad ba yn pynthymmai ia phi ha ka mynsiem ka jingmut jong phi : Bad ba phin kup ia u briew ba thymmai, ia uba la pynlong ha ka dur U Blei, ha ka hok bad ha ka jingkhuid ka jingshisha. Eph. 4 : 23-24 ; Rom 12 : 2.

(5) Kaba phai sha U Blei ha U Khrist : To u bymman un iehnoh ia la ka lynti bad u briew bymhok ia la ki jingmut, to un phai ruh sha U Trai, te Un sngewsynei ia u, bad sha U Blei jong ngi, namar Un map phar. Isa. 55 : 7.

(6) Ka jingthew kaba shisha ban long bad ban iaid riewblei : U Ephraim *un ong*, nga donkam aiu shuh ia ki bleithaw ? Nga la phai ktien ia u, bad nga la khmihthuh ia u : nga long kum u diengkseh ba jyrngam. Na nga la shem ia u soh jong me khnang ba ha kiba dang sah na ki sngi ka rta jong phi ha ka doh phin ym im shuh ha ka jingkwah brai ki briew, hynrei ha ka mon U Blei. Hosia 14 : 8 ; I Pet. 4 : 2.

155. *Don u ban lait im khlem kylla kaba mut ?*

Em : Hynrei lada phim kylla kaba mut, phi baroh phin jot noh kumjuh. Louk. 13 : 5.

156. *Ka jingkylla kaba mut kaba shisha ka long aiu ?*

Ka jingpynthymmai kaba U Mynsiem Bakhuid U pynlong ha ka mynsiem, lane ha ka dohnud u briew, kaba long ka jingsdang ka jingkhuid

157. *Kiei ki kyrteng kiba don ha ki Jingthoh ia kane ka jingkylla ?*

(1). *Ka jingkha arsien* : Naba la kha pat ia ngi na U Blei : U Jisu U la iathuh bad U la ong ha u, Shisha shisha, Nga ong ha me. lymda kha pat ia u briew um lah ban iohi ia ka hima U Blei. Haba la pynkha arsien ia phi ym na u symbai ba sep hynrei u bym sep, da ka Ktien U Blei ba im bad ba iaisah. Ioan. 3 : 3 ; I Pet. 1 : 23.

(2) *Ka jingpynim pat :* Namar la pynim pat ia ka mynsiem u briew uba la iap ha ka pop : Bad ia phi keiñ kiba la iap noh ha ka jingryngkang bad ha ka jingbym otsher ka doh jong phi ; ia phi, *nga ong*, U la pynlong im lem bad U haba la map noh ia ngi ia ki ryngkang jong ngi baroh. Bad ia phi *U la pynim*, haba phi la long kiba iap da ki jingryngkang bad ki pop. Kol. 2 : 13 ; Eph. 2 : 1.

(3) *Ka jingpynlong kaba thymmai :* Namar ba ym don kawei pat ka lad, hynrei tang ka bor U Blei Uba lah baroh kaba lah ban pynlong ia kata : Namar ngi long ki jingthaw jong U, ba la pynlong ha U Khrist Jisu ia ki jingleh ba bha, ia kiba U Blei U la lah khrehlypa ba ngin ioh iaid ha ki. Kumta lada uwei uwei ruh u long ha U Khrist Jisu, *u long* u jingthaw ba thymmai ; kiei kiei ruh kiba rim ki la duh ; ha khmih kiei kiei baroh ki la jia long kiba thymmai. Eph. 2 : 10 ; II Kor. 5 : 17.

(4) *Ka jingotsher ia ka dohnud* : Bad U Trai Uba U Blei jong me Un ot sher ia ka dohnud jong me, bad ia ka dohnud u symbai jong me, ia ka ban ieit ia U Trai Uba U Blei jong me da la ka dohnud baroh, bad da la ka mynsiem baroh khnang ba men ioh im. Deut. 30 : 6.

(5) *Ban ioh ka dohnud bad ka mynsiem thymmai* : Bad Ngan synreit ia phi da ka um khuid, te phin long khuid na ka jakhlia jong phi baroh, bad na ki bleithaw jong phi baroh ngan pynkhuid ia phi Ngan ai ruh ka dohnud ba thymmai ha phi, bad ka mynsiem ba thymmai de Ngan buh hapoh jong phi , bad Ngan khlaw noh ia ka dohnud maw na ka doh jong phi bad ngan ai ka dohnud doh ha phi. Bad Ngan buh ia U Mynsiem jong Nga hapoh jong phi, bad Ngan pyniaid ia phi ha ka aiñ jong Nga te phin rakhe ia ki jingbishar jong Nga, bad phin leh ruh ia ki. Phin ioh shong ruh ha ka ri kaba Nga la ai ha ki kpa jong phi, bad phin long ki briew jong Nga, bad Nga de Ngan long U Blei jong phi. Esek 35 : 25-28

(6) *Kaba buh ia ka hukum ha ka jingmut, bad kaba thoh ia ka ha ka dohnud* : Naba Ngan buh ia ki hukum jong Nga ha ki jingmut jong ki : bad ha ki dohnud jong ki Ngan thoh ia ki ; bad Ngan long U Blei jong ki, bad ki kin long u paidlang jong Nga. Heb 8 : 10

158. *U Mynsiem Bakhuid U pynlong ia kane ka jingkylla kumno ?*

Da kaba U pyniasoh ia ka mynsiem bad U Khrist, naba dei na kaba iasoh bad U Khrist ha ka jingaiei bad ki jingmyntoi baroh ki mih : Lada uei uei ruh u don ha U Khrist, u long u jingthaw ba thymmai : kiei kiei ruh kiba rim ki la duh, ha khmih, kiei kiei baroh ki la jia long kiba thymmai. II Kor. 5 : 17.

159. *U Mynsiem Bakhuid U ialam ia uba pop ha U Khrist ha kano ka rukom ?*

(1). Da kaba pynkynduh ia ka dohnud shaphang ka pop : Te ynda U la wan ma U Un pynkynduh ia ka pyrthei shaphang ka pop. Ioan. 16 : 8.

(2). Da kaba pynpaw ia U Jisu Khrist ba U long U Nongpynim Uba biang ia u nongpop. Un pyndonburom ia

Nga, naba Un shim na ka jong Nga, bad Un pynpaw ha phi. J. I. an. 16 : 14, Math. 16 : 17 ; Kor. 2 : 10.

(3) Da kaba aibor ia u ban shaniah ha U Khrist ban ioh ka jingpynim : Ym don mano mano ruh u ban kren da U Mynsiem U Blei, uba ong ba U Jisu U long Uba la tim ; bad ym don mano mano ruh uba lah ban iathuh ba U Jisu U long U Trai hynrei tang da U Mynsiem Bakhuid. I Kor. 12 : 3.

160. *Ka jingpynkhuid kaei ?*

Kaba U Mynsiem Bakhuid U pynduh ia ka pop. bad ba U pynkhraw ia ka hok ha ka mynsiem u briew ; Namar lada phi im katba kum ka doh, phin iap noh keiñ ; hynrei lada phi pyniap troiñ da U Mynsiem ia ki jingleh ki jong kata ka met phin im keiñ. U la pynim ia ngi, ym na ki jingleh hok kiba ngi hi ngi la leh, hynrei katba kum ka jingisnei jong U da ka jingsait ka jingkha arsien bad ka jingpynthymmai U Mynsiem Bakhuid. Rom. 8 : 13 ; Titos 3 : 5

161 *Don uba khuid hi na kaba kha ?*

Em : Naba baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnohei ia ka burom jong U Blei. Rom. 3 : 23.

162. *Daei U Mynsiem Bakhuid U pynshai; U pynkylla, bad U pynkhuid ia uba pop ?*

Da ka Ktien U Blei : Kumta te ka jingngeit ka jia na kaba sngew, bad kata kaba sngew da ka Ktien U Blei. Haba la pynkha arsien ia phi ym na u symbai ba sep hynrei u bym sep da ka Ktien U Blei ba im bad ba iaisah. Ba Un ioh pynkhuid ia ka, haba U la sait ia ka da ka jingsait ka ktien. Rom. 10 : 17 ; I Pet. 1 : 23 ; Eph. 5 : 26.

LYNNONG IX

SHAPHANG KA KAM U MYNSIEM BAKHUID (II).

163. *U Mynsiem Bakhuid U leh aiu pat na ka bynta ka jingpynkhuid ia uba pop ?*

U nang pynpaw shuh shuh ia U Jisu Khrist U Nongpynim : Te ynda U la wan ma U, Un pynkynduh ia ka

pyrthei shaphang ka hok. Naba Ngan sa leit noh sha U Kpa jong Nga, bad phim iohi shuh ia Nga. Ioan. 16 : 8, 10.

164, *Daei ba U Mynsiem Bakhuid U pynpaw ia U Khrist ?*

Da ka Ktien U Blei bad ki niam ki rukom ka Gospel : Phi ïit bha ıa ki jingthoh, naba ha ki phi mut ban ioh ka jingim bymjukut, kita ruh ki long kiba iaphla ia Nga. Ioan. 5 : 39.

165. *Kino kiba pdiang ia kane kaba pynpaw shaphang U Khrist ?*

(1) Kita ia kiba la pynkynduh shisha shaphang ka pop : Kiba khiah kim donkam ıa u nongpynkhiah hynrei kiba pang keiñ. Math. 9 12.

(2) Kiba U Mynsiem Bakhuid U la pynkylla shisha ; U briew ba kynja doh um pdiang ia kita kiei kiei ruh ki jong U Mynsiem U Blei · namar ki long ka jingbieit ha u ; bad um lah hi ban ithuh ıa ki, naba da kaba kynja mynsiem ba bishar ia ki. I Kor. 2 : 14.

166 *Kaei kaba ha U Jisu ba U Mynsiem Bakhuid U kham pyni ha ka mynsiem u briew ?*

(1) U pyni ia ka jingkhraw bad ia ka burom ka Person jong U · Uta U Ktien te U la kynja doh, bad U la shong sah, hapdeng jong ngi bad ngı la ioh khmih pyllaw ia ka burom jong U, ka burom kaba da kat ka jong Uba la kha marwei na U Kpa, ba la dap da ka jıngaiei bad ka jingshisha. Ioan. 1 : 14.

(2) Ba la thung U Blei ia U ban long U Ksiang : Namar na U Blei Nga la mih noh, bad Nga la wan, namar na lade hi ruh Ngam shym la wan, hynrei la phah ma U ia Nga. Ioan. 8 : 42.

(3) Ka jingdap biang ka jingiap jong U ban long ka kuna namar ka pop : Kumba U Khun U briew Um shym la wan ban ioh shakri hynrei ban shakri, bad ban ai ïa la ka jingim ban long ka jingsiewspah ia kiba bun. Math. 20 : 28.

(4) Ba ka spah ka jingaiei jong U ka long kaba khraw ka bym lah shemphang shuh ; Ha nga keiñ uba kham rit ban ia uba rit tam na ki riewkhuid baroh la ai ïa kane ka jingaiei, ia ka ban ialap ha ki Jentil ia ka jingkynrei bym

lah tip shuh ka jong U Khrist. Naba U Kpa U la sngewbha eh ba ka jingdap baroh kan shong tylli ha U. Eph. 3 : 8 ; Kol 1 : 19.

(5) Ka jingsngew-la-kloi jong U ban pdiang ia kiba pop : Baroh ba Uta U Kpa U ai ha Nga, kin wan ha Nga : uta te uba wan ha Nga, da lei lei Ngan ym kyntait noh shabar. U Mynsiem bad kata ka nongleitkurim ki ia-ong. To wan bad jar uba sliang to ai un wan ; bad jar uba mon, to un shim ei ia ka um ka jingim. Ioan. 6 : 37 ; Jingpynpaw. 22 : 17.

167. *Na kane kaba pynpaw shaphang U Khrist kiei ki soh kiba mih ?*

(1). Ka jingieit eh thoiñ ia U Khrist : Ha phi namarkata, kiba ngeit, don kata ka jingkordor. Ngi ieit ma ngi ia U, naba U la ieit shuwa ia ngi. I Pet. 2 : 7 ; I Ioan. 4 : 19.

(2) Kaba kyntait phar ia kiei kiei baroh kiwei pat bad kaba shaniah tang ha U Khrist hi ban ioh lait im : Bad nga ñiew ia kiei kiei baroh ba ki long ka jingduh na ka bynta ka jingbha kor tam jong ka jingtip ia U Khrist Jisu Uba U Trai jong nga : na ka bynta jong U nga la duh noh ia kiei kiei baroh, bad nga ñiew synrum ia ki, khnang ba ngan ioh ia U Khrist, bad ba yn shem ia nga ha U u bym don ka hok ka jong nga hi, kata keiñ kaba na ka hukum, hynrei kata kaba da ka jingngeit ha U Khrist, ka hok kaba na U Blei da ka jingngeit. Phil. 3 : 8-9.

(3) Ka jingiasuk bad U Blei : Namarkata, ba la pynksan ia ngi da ka jingngeit, ngi don ka jingiasuk bad U Blei da U Trai jong ngi U Jisu Khrist. Rom. 5 : 1.

(4) Katba nang roi ha ka jingkhuid kaba shisha : Hynrei ma ngi baroh, da ka khmat khlem da kah noh, da kaba ngi khmih shaiñ kumba ha ka it ia ka burom U Trai, la nang pynkylla dur ia ngi sha kata kajuh hi ka dur na ka burom sha ka burom kumba ha U Trai Uba U Mynsiem. II Kor. 3 : 18.

168. *Ha kiei ba ka burom U Blei ka kham paw ?*

(1) Ha ka jingpynlong : Namar ia kita kiei kiei ruh ki bym lah iohi ki jong U naduh ka jingpynlong ia ka pyrthei, la iohi shynna, ba la shemphang ia ki na kita kiei kiei

ruh ba la thaw, kiba long ka bor bymjukut ruh ba ka jinglong-Blei jong U ; khnang ba kin long khlem jingkren dong shuh Rom. 1 : 20; Saml 19 : 1.

(2) Ha ka jingpyniaid jong U ia kiei kiei baroh ha kaba U pynshong ia kiba long baroh, bad ba U bsa ia kiba im baroh ha ka rukom kaba stad bad kaba bha : La kumta ruh Um shym la iehnoh ia lade khlem sakhi, ba U da leh ia kaba bha, bad U la ai ha phi na bneng ia u slap, bad ia ki aiom baseisoh, U da pyndap ia ka dohnud jong phi da ka jingbam bad ka jingkmen Ki Kam. 14 : 17.

(3) Ka hukum ka pyni ia ka hok janai bad ka jingkhuid phar jong U : Kumta te kata ka hukum ka long kaba hok, bad kaba bha de. Rom. 7 : 12.

(4) Hynrei dei ha ka khmat U Jisu Khrist ba baroh ki jingiadei ki jong U Blei ki tyngshaiñ da ka burom ba tam eh : Naba U Blei Uba la hukum ia ka jingshai ban shai noh ha kaba dum, U la pynshai ha ki dohnud jong ngi, khnang ia ka ban pynshai ia ka jingtip ka burom U Blei, ha ka kam U Jisu Khrist. II Kor. 4 : 6.

169. *Kiei kita ki jingiadei kiba tyngshaiñ da ka burom ha khmat U Jisu Khrist ?*

(1) Ka jingieit ei bymjukut jong U : Ha kane la pynpaw shynna ia ka jingieit U Blei ia ngi, ba U Blei U la phah ia la U Khun ba la kha marwei sha kane ka pyrthei ba ngin ioh im da U. I Ioan. 4 : 9

(2) Ka jingjylliew bah ka jingstad U Blei ha kaba U la khreh kat kane ka lynti ban pynim ia ngi : Khnang ban ioh pyntip mynta ha ki jingsynshar bad ki bor ha ki jaka bneng da ka balang, ia ka jingstad ba bun syrtap ka jong U Blei, katba kum ka jingthmu bymjukut, ia kaba U la thmu ha U Khrist Jisu Uba U Trai jong ngi. Eph. 3 : 10-11.

(3) Ka jingkhuid phar bad ka hok kaba janai jong U ha kaba U pynshitom eh ia ka pop ha U Khun jong U hi : Hynrei la pynmong ia Une namar ka jingryngkang jong ngi, la pynlwet ia U namar ki jingleh bymhok jong ngi : ka jingpynshitom ka jingsuk jong ngi ka la long halor jong U; bad da ki jingjngem snam jong U la pynkhiah ia ngi Pynban U Trai U la mon ban pynlwet ia U ; U la pynkhuslai ia U. Isa. 53 : 5, 10.

170. *Haba ngi khmih ia ka burom U Blei ha ka khmat U Jisu Khrist, kumno kata ka pynkylla ia ngi ha ka dur jong U ?*

(1) Na kaba khmih ia ka jingieit U Blei ha ka khmat U Jisu Khrist : U Mynsiem Bakhuid U theh ia ka jingieit U Blei ha ki dohnud jong ngi : Ngi ieit ia U namar ba U la ieit shuwa ia ngi. I Ioan. 1 : 19.

(2) Na kaba khmih ia ka jingisnei bad jingmap U Blei, ngi ruh ngin ioh ka jinglong kaba kloi ban map : Bad to phin long ruh kiba leh sbun paralok, kiba jemnud, kiba iamap paralok, kumba U Blei ruh ha U Khrist U la map ia phi. Eph 4 : 32.

(3) Na kaba khmih ia ka jingkhuid bad ka hok U Blei ha kaba U isih ia ka pop bad ba U pynshitom jur ia ka ha U Khun jong U hi, ba ngi ruh ngin kylla isih ia ka : Te ngan theh buk buk halor ka ting u Dabid, bad halor ki nong-Jerusalem ia ka jingaiei bad ka jingkyrpad, bad kin khmih ha nga uba ki la sum; bad kin iam briew ia U, kumba uno uno u iam briew ia la u khun marwei, bad kin sngewkthang namar jong u, kumba uno uno ruh u sngewkthang namar uba la kha nyngkong jong u. Sek. 12 : 10.

171. *Kaei pat ba U Mynsiem Bakhuid U leh ia kiba U pynkhuid ?*

(1). U pyntngen ia ki ha ki jingsngewsih jong ki baroh ! Nga ruh ngan duwai ha U Kpa, te Un ai ha phi ia Uwei pat U Nongpyntngen ba Un ioh iaisah bad phi ha la ka rta· Ioan. 14 : 16.

(2) Uta U Mynsiem hi keiñ U iaphla shai ryngkat bad ka mynsiem jong ngi ba ngi long ki khun U Blei. Rom. 8 : 16.

(3) U shon shap ia ki, bad da kata U pynskhem ia ka jingngeit bad ka jingpynkyntang jong ki ia lade ha U Blei. Ha Uba haba phi la ngeit ruh, la shon shap ia phi da U Mynsiem Bakhuid ka jingkular. Eph. 1 : 13.

(4) U long hapoh jong ki kum ka synjat jong ka bynta bymjukut jong ki : Uba long ka synjat ka bynta jong ngi haduh ka jingsiewspah na bynta jong U hi, khnang ia ka ban iaroh ia ka burom jong U. Eph. 1 : 14.

(5) U long U Mynsiem ka jingaiei bad ka jingkyrpad hapoh jong ki ; bad U kyrpad na ka bynta jong ki da ki

jingud ki bym lah ong: Kumjuh de U Mynsiem ruh U iarap lem ia ka jingtlot jong ngi : namar ia kaei ngin duwai kat ka ban dei biang ngim tip shuh : hynrei shisha Uta U Mynsiem hi U kyrpad na ka bynta jong ngi ha ki jingud hir hir ki bym lah ong. Rom. 8 : 26.

(6) U iarap, U ialam ruh ia ki : Namar kat ia kiba la ialam da U Mynsiem U Blei kita keiñ ki long ki khun U Blei. Rom. 8 : 14.

(7) U hikai ia ki ha ka jingshisha ka Gospel baroh : Hynrei uta U Nongpyntngen, U Mynsiem Bakhuid, ia Uba Uta U Kpa Un phah ha ka kyrteng jong Nga, Uta keiñ Un hikai ia phi ia kiei kiei baroh : bad Un pynkynmam ia phi ia kiei kiei baroh kiba nga la ong ha phi Hynrei ynda U la wan ma U, U Mynsiem ka Jingshisha keiñ, Un ialam ia phi sha ka jingshisha baroh. Ioan. 14 : 26 ; 16 : 13.

(8) U pynshait bad U pynkhlaiñ ia ki ha ka bor, ha u briew uba shapoh, ba ki lah ban shah bad ban leh ia ka mon U Blei ha kiei kiei baroh. Ba Un ai ha phi, katba kum kata ka jingkynrei spah ka burom jong U, ba yn pynkhlaiñ ia phi bad ka bor da U Mynsiem jong U ha u briew ba shapoh. Eph. 3 : 16.

(9) Un pynim ia ki met jong ki bad Un pynmihpat ia ki ruh sha ka burom, ha ka sngi khatduh : Lada U Mynsiem jong Uta Uba la pynmih im pat ia U Jisu na kiba iap U shong hapoh jong phi Uta Uba la pynmih im pat ia U Khrist na kiba iap Un pynlong im ruh ia kita ki met ba iap jong phi da U Mynsiem jong U Uba shongsah hapoh jong phi. Rom. 8 : 11.

172. *U Mynsiem Bakhuid U trei kumno ha la ki briew ?*

(1) U trei da ka bor bah : Namar ki atiar kata ka jingialehthma jong ngi kim don kiba kynja doh, hynrei kiba donbor da U Blei ia ka ban pynkyllon ia ki kut ba skhem, da kaba pynkyllon noh keiñ ia ki jingmut thala, bad ia ka jinglehkhraw baroh kaba kyntiew ia lade ia ka ban ialeh ia kata ka jingtip shaphang U Blei, bad da kaba pyndem ia ka jingpyrkhat baroh ha ka jingkohnguh ia U Khrist. II Kor. 10 : 4-5.

(2) U trei katba U mon hi : Ka lyer ka beh kat sha kaba ka mon, bad me iohsngew ia ka jingsawa jong ka hynrei mem tip nangno ka wan, lymne shano ka leit; kumta long u briew baroh uba la kha na U Mynsiem. Ioan. 3 : 8.

(3) U trei ei, khlem ei ei ia ka ban pynwan ha ngi ia U : To ai pat ha nga ia ka jingkmen ka jingpynim jong me ; bad to kyrshan ia nga da ka mynsiem kaba kylluid. Salm 51 : 12.

173. *Na kine ki jingpyrkhat baroh kaei ka kamram jong ngi?*

(1) Ban duwai ba ngin ioh ia U Mynsiem : Namarkata, lada phi, kiba long bymman, phi tip ia ka ban ai ia ki jingai ba bha ha ki khun jong phi, kaba katno tam ba U Kpa jong phi Uba ha bneng Un ai ia U Mynsiem Bakhuid ha kita kiba pan na U ? Louk. 11 : 13.

(2) Ban mane ia U Blei ha ka Mynsiem, U Blei U long U Mynsiem, te ka dei ia kiba mane ia U, ban mane ha ka mynsiem bad kaba shisha. Ioan. 4 ; 24.

(3) Ban iaid katba kum U Mynsiem, bad ban mutbrai ia kiei kiei ki jong U : Ba kumta yn ioh pyndep ia ka jingdawa jong kata ka hukum na ngi, kiba iaid ym katba kum ka doh hynrei katba kum U Mynsiem Namar kita kiba long katba kum ka doh, ki iai mutbrai ia kiei kiei ruh ki jong kata ka doh, hynrei kita kiba long katba kum U Mynsiem ia kiei kiei ki jong U Mynsiem. Rom. 8 : 4-5.

(4) Ban ym pynsngewsih ia U Mynsiem Bakhuid : To wat pynsngewsih phi ia U Mynsiem Bakhuid U Blei, da Uba la shon shap ia phi haduh kata ka sngi ka jingsiewspah Eph. 4 : 30

(5) Ban ym pynlip ia U Mynsiem ha ki jingkyntu jong U : Wat pynlip ia U Mynsiem. I Thes 5 : 19.

(6) Ban nguh ia U Mynsiem namar ki jingai, ki jingiarap bad ki jingpyntngen jong U baroh : To long noh ka jingnguh ia U Blei namar kata ka jingai jong U ka bym lah ong shuh. II Kor. 9 : 15.

174. *Kiei ki soh U Mynsiem ?*

Ki soh U Mynsiem ki long ka jingieit, ka jingkmen, ka jingsuk, ka jingshah slem, ka jingleh sbun, ka jingbha, ka jingiaineh, ka jingjemnud, ka bor halor lade. Gal. 5 : 22.

175. *Don kiba lah ban sei ia kine ki soh lada U Mynsiem Bakhuid Um da shong ha ki ?*

(1) Don kiba lah ban sei uba syrïem khlem da long u soh ba shisha : Kiba don ka dur ka jingriewblei, hynrei kiba len ia ka bor jong ka. II Tim 3 : 5.

(2) Ki lah ban don ki jingai jong U Mynsiem, hynrei kim lah ban long ki soh ba bha khlem ka tynrai ba bha : U dieng ba bha um lah ban seisoh bymman, lymne u dieng bymman um lah ban seisoh ba bha Math. 7 : 18

176 *Kiei ki jingleh ka doh ?*

Ki jingleh ka doh ki long kiba paw, kiba long kaba klim, ka jingbymkhuid, kaba leh nuti ka jingmane bleithaw, ka jingaiksuid, ka jingiashun, ki jingiania, ki ingpilhuiñ, ki jingbitar, ki jingiapait, ki jingiakhlad, ki jingiapait niam, ki jingbishni, ka jingbuaid, ka jingdih kiad jhaw haw, bad kiba kum kita. Gal. 5 : 20-21.

177. *Kiba leh ia kiei kiei kum kita ki lah ban ioh lait im ?*

Em : lada kim kylla : Shaphang kiba nga maham lypa ia phi, kumba nga la maham mynshuwa, ba kita kiba iailoh kat kita kiei kiei kin ym ioh ia ka hima U Blei Gal. 5 : 21.

178. *Kita kiba U Mynseim Bakhuid U la pynkylla ki la ioh lait na ka doh bad na ki jingleh jong ka ?*

Hooid, na ka jingsynshar jong ka hynrei ym na ka jingdon bad ka jingtrei jong ka : Namar kata ka doh ka kwah mar pyrshah ia U Mynsiem, bad Uta U Mynsiem marpyrshah ia kata ka doh , namar kine ki ia marpyrshah, katba phim ioh leh ia kita kiei kioi ia kiba phi da mon. Gal. 5 : 17.

LYNNONG X.

Shaphang Ka Hukum.

179. *Kano ka dak kaba pyni shynna ba U Mynsiem Bakhuid U la pynkylla ia ngi ?*

Ka jingkohnguh kloi ia ki hukum U Blei baroh : Lada phi ieit ia Nga, to sumar ia ki hukum jong Nga. Ioan. 14 : 15.

180. *Da kaba kumno ba u briew u la hap ?*
Da ka jingbymkohnguh : Da ka jingbymkohnguh uwe u briew la pynlong riewpop ia kita kiba bun. Rom. 5 : 19

181. *Kumno ba yn pynksan ia uba pop ha khmat U Blei ?*
Da ka jingkohnguh bad ka jingiap U Khrist na ka bynta jong u : Ia Uba la aiti noh na ka bynta ki jingpalat jong ngi, bad ia Uba la pynmihpat na ka bynta ka jingpynksan jong ngi. Rom. 4 : 25.

182. *U Mynsiem Bakhuid U pynkylla ia uba pop ba un long uba kumno ?*
Ba un long uba kohnguh mon sngewbha : To long ka jingnguh ha U Blei, ba, la phi la ju long ki mraw jong ka pop, hynrei phi la jia long kiba kohnguh naduh ka dohnud ia kata ka dur ka jinghikai ha kaba la aiti ia phi. Rom. 6 : 17.

183. *Ka rukom aiu ba U Blei U la ai ia kaba ngin kohnguh ia ka ?*
Ka mon jong U ba U la pynpaw, khamtam ka hukum ba khuid jong U : Lada phi ieit ia Nga, to sumar ia ki hukum jong Nga. Ioan. 14 : 15.

184. *Kiei ki hukum U Blei ?*
Ki Shiphew Hukum, ia kiba U la ai ia ki Israel halor u Lum Sinai : Bad U la pyntip ha phi ia ka jutang jong U, ia kaba U la hukum ia phi ban leh, ia kita ki shiphew hukum kein; Bad U la thoh ia ki ha ki artylli ki mawlyngkniap. Deut. 4 : 13.

185. *U Blei U la ai ka hukum ia u briew mynshuwa ia kata ?*
Hooid : U la ai ha u kthaw bad ka kiaw nyngkong jong ngi shuwa ba kim pat hap. Gen. 1 : 27.

186. *Balei ba U Blei U ai ka hukum ia u briew hadien ba u la hap ?*
(1) Ban pyni ia ka bor U Blei ban dawa ba u briew un kohnguh la u long u bymkohnguh ruh : Nga long U Trai U Blei jong me na ka ri Ijipt ; te men ym ithuh ia uwei pat u blei lait na Nga, nalor jong Nga ruh ym don nongpynim shuh. Hosia. 1 : 4.

(2) Um shym ai ia ka hukum ban pynim ia ngi, hynrei tang ba ngin ioh tip ba ngi la duh la ka jingim da ka pop : Hynrei ka hukum ka la wan, khnang ba kata ka jingryngkang kan da la mih byllien. Namar da ka hukum long ka jingtip ia ka pop. 'Rom. 5 : 20 ; 3 : 20.

(3) Ban long ka jinghikai jong ngi : Kumta ka hukum ka la long ka nonghikai jong ngi ban ialam ia ngi sha U Khrist. Gal 3 : 24.

(4) Ban long ka rukom da kaba ngin pyniaid pynlong ia lade : Hynrei sumar bniah ban leh ia ka hukum bad ka aiñ, kiba u Moses u shakri U Trai U la hukum ia phi, ban ieit ia U Trai U Blei jong phi bad ban iaid ha ki lynti jong U baroh, bad ban sumar ia ki hukum jong U, bad ban snoh ha U bad ban shakri ia U da la ka dohnud baroh. Bad to ai ba kine ki ktien, ia kiba Nga la hukum ia me ha kane ka sngi, kin ialong ha ka dohnud jong me: bad men iai hikai ia ki hala ki khun, to men kren shaphang jong ki haba me shong ha la ïing bad haba me iaid ha ka lynti, bad haba me thiah ruh, bad haba me khie ruh To phin sumar biang biang ruh ia ki hukum U Trai Uba U Blei jong phi, bad ia ki jingphla jong U, bad ia ki aiñ jong U, ia kiba U la hukum ia me. Josh. 22 : 5 ; Deut. 6 : 6, 7, 17.

187. *Kiei kiba ngi dei ban pyrkhat shaphang ki shiphew hukum ?*

(1) Ka bor U Blei kaba don ha ki, kaba khum ia ngi ban kohnguh : To men kohnguh, namarkata, ia ka Ktien U Trai Uba U Blei jong me : to men leh ruh ia ki hukum jong U, bad ia ki aiñ jong U, kiba nga hukum ia me ha kane ka sngi Duet. 27 : 10.

(2) Ba ki khum ia u briew shitylli, ka mynsiem bad ka met ia ka ban kohnguh, lane ia ban shah shitom namar ka jingbymkohnguh : Men ieit ia U Trai Uba U Blei 'ong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh ruh. Math. 22 : 37.

(3) Ka jingjlan ka jingmut ki hukum : Nga la iohi ia kaba kut ka jingjanai baroh, hynrei ka hukum jong me ka jlan eh. Salm. 119 : 96.

(4) Ba ka bor U Blei ka don ha kawei-pa-kawei na ki hukum baroh, katba, lada ngi ryngkang ia kawei, ngi la ryngkang ia ki baroh : Namar jar u ban sumar biang ia ka hukum baroh kawei, hynrei un jynthut tang ha iwei, u la jia long uba rem noh na ki baroh. Jakob. 2 : 10.

188. *Kaei ba ka hukum ka kham pyni ia ngi ?*

Ngi iohi ha ka hukum kumba ha ka it kaba bha :—

(1) Ia ka jingkhuid bad ka hok bad ka jingbha janai jong U Blei : Kumta te kata ka hukum ka long kaba khuid hi keiñ bad kata ka adong ruh kaba khuid, bad kaba hok, bad kaba bha eh. Rom. 7 : 12.

(2) Ia ka jingtngit baroh phar bad ka jingrem u briew : Ha ki la maham ia u bad ha kaba sumar ia ki ka don ka nong kaba khraw : Uei uba lah ban shemphang ia la ki jingbakla ? To pynkhuid ma me ia nga na ki jinglait barieh. To khang ruh ia la u shakri na ki pop ba lohmong wat ai ba kin donbor halor jong nga : ynda kumta ngan long janai, bad ngan long khuid na ka jingleh palat kaba khraw. Salm. 19 : 12-13 ; Rom. 7 : 8 ; 3 : 29.

(3) Ba ka hok U Khrist ka long kaba janai, ba U kohnguh ia ka namar la ki briew : U Khrist U long ka jingkut ka hukum. ia ka ban long ka hok ia uno uno baroh uba ngeit. Rom 10 : 4.

(4) Ka pyni kumno ba U Mynsiem Bakhuid U trei ha ka dohnud uba pop ia ka ban pynkhreh ia u sha ka burom Naba kane ka long kata ka jutang ia kaba Ngan pynlong bad ka Ïing Israel hadien kita ki sngi, ong U Trai : Ngan buh ia ki hukum jong Nga ha ka jingmut jong ki, bad ha ki dohnud jong ki Ngan thoh ia ki ; bad Ngan long U Blei jong ki, bad ki kin long u paidlang jong nga Heb. 8 : 10.

LYNNONG XI.

Shaphang Ka Jingkyllum Ka Hukum.

189. *Ka jingkyllum ka hukum kaei ?*

Ka jingieit : Men ieit ia U Trai Uba U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh. Men ieit ia u paramarjan jong me kumba ia lade. Math. 22 : 37-39.

190. *Na ka balei ngin ieit ia U Blei da ka dohnud baroh ?*

(1) Namar ka jingitynnad kaba janai jong U ha lade hi : Uta u bym ieit um ithuh ia U Blei naba U Blei U long ka jingieit. I Ioan. 4 : 8, 16.

(2) Namar ka jingieit jong U ia ngi : Ngi ieit ia U namar ba U la ieit shuwa ia ngi. Ioan. 4 : 19.

191. *Kiei kiba ieit ia U Blei ?*

(1) Kiba iohi ia kata ka burom bad ka jingdap jong U, katba ki la iamon ban shim ia U ban long ka bynta bad U Trai jong ki ha la ka rta, katba kum ka adong kaba nyngkong : Men ym ioh kiwei kiwei ki blei nalor jong Nga. Eksod. 20 : 3.

(2) Kiba mane biang biang ia U Blei ha ka mynsiem bad ha kaba shisha katba kum ka mon jong U hi. ym kum ka jingtharai jong ki hi, katba kum ka adong kaba ar : Men ym thaw bleithaw ialade. Eksod. 20 : 4.

(3) Kiba ha ka jingiaid jingieng jong ki baroh ki ia burom ia U Blei, ia ka kyrteng jong U, bad ia ka kam jong U ruh, katba kum ka adong kaba lai : Men ym ong thala ia ka kyrteng U Trai Uba U Blei jong me Eksod. 20 : 7.

(4) Kiba pynkyntang katto katne na la ki por, khamtam ia ka Sngi Sabatton ia ka ban mane ia U Blei, ban sumar ia ki niam jong U ruh bad ban pynroi ia ka kam jong U ha ki dohnud jong ki bad ha ka pyrthei ruh. katba kum ka adong kaba saw : Kynmaw ia ka Sngi Sabbaton, ban rakhe khuid ia ka. Eksod. 20 : 8.

192. *Na ka balei ngin ieit ia u paramarjan kumba ialade ?*

(1) Namar U Blei U la hukum kumta : Namar la pyndep ia ka hukum baroh ha kawei ka ktien, ha kane keiñ : Men ieit ia la u paramarjan kumba ia lade Gal. 5 : 14.

(2) Namar ba u paramarjan jong ngi u long uba dei hi ia ngi ban ieit kumba ia lade : Namar uei ba pynpher ia me ? bad me don aiu ia kaba mem shym la pdiang ? Te lada me la pdiang hato balei me leh sarong kumba mem shym la pdiang I Kor. 4 : 7.

193. *Bit ba ngin ieit ia ki briew baroh kumjuh ?*

(1) Hooid : Bit ba ngin ieit kat ban mon bha ia baroh wat ia ki nongshun ruh : Nga ong ha phi, to ieit ia ki nongshun jong phi, to kyrkhu ia kiba tim ia phi, to leh bha ia

kiba shun ia phi, to kyrpad ruh namar jong kiba leh sniew ia phi, bad ba leh beiñ ruh ia phi, ba phin ioh long ki khun U Kpa jong phi Uba ha bneng. Math. 5 : 44-45.

Don kiba ngi dei ban leit da ka jingieit kaba kyrpang: Katba ngi don ka por ba bit, to ngin iatrei minot ia kaba bha ha ki briew baroh, hynrei khamtam ha kita kiba na ka kur ka jingngeit. Gal. 6 : 10.

194. *U Mynsiem Bakhuid U ai bor ia u briew baroh uba la kylla shisha ban ieit ia U Blei bad ia la u paramarjan ?*

Hooid : Naba ia ka jingieit U Blei la theh iar noh buk buk ha ki dohnud jong ngi da U Mynsiem Bakhuid, ia Uba la ai noh ha ngi. Hynrei shaphang ka jingiaieit parabangeit, phim donkam ban thoh ha phi : namar ma phi hi phi long kiba la ioh hikai na U Blei keiñ ia ka ban iaieit paralok. Rom. 5 : 5 ; Thess. 4 : 9.

195. *Kiei kiba ieit ia ki paramarjan kumba ia lade ?*

(1) Kiba ieit kiba burom, kiba kohnguh ruh ia la ki kmie ki kpa ; kiba leh rit bad kiba burom de ia kiba don burom, katba kum ka adong kaba san : Burom ia la u kpa bad ia la ka kmie, ba yn pynslem ia ka rta jong me ha ka khyndew ia kaba U Trai Uba U Blei jong me U la ai ha me. To ai noh ha ki briew baroh ia ka hok jong ki : ka khajna ha uba ioh ka khajna, ka khrong ha uta uba ioh ia ka khrong, ka jingsheptieng ha Uba dei ban ioh ia ka jingsheptieng, ka burom ha Uba dei ban ioh ka burom. Eksod. 20 : 12 ; Rom. 13 : 7.

(2) Ki bym shun, ki bym leh sniew da ka ktien lymne da ka kam ia la u paramarjan : hynrei kiba pyrshang ban pynbha bad pynsuk ia ka met bad ka mynsiem jong u. katba kum ka adong kaba hynriew : Men ym pyniap. Hynrei nga ong ha phi, ba uno uno uba da sngew bitar ia u paralok jong u khlem nia, kan dei ia u ban hap ha ka jingbishar. Eksod. 20 : 13 ; Math. 5 : 22.

(3) U bym pyntngit ia lade da kaba klim lymne u bym leh ei ei lane da ka ktien lane da ka kam ban pynklim ia u paramarjan katba kum ka adong kaba hynñiew : Men ym klim. Uno uno uba khmih shaiñ ha ka tnga u briew ia ka ban kwah ia ka, u la lah klim lypa ia ka kumta ha la ka dohnud. Eksod. 20 :14 ; Math. 5 : 28.

(4) Ki bym ju pynsniew hynrei kiba pyrshang ban leh bha ia u paramarjan shaphang ki mar pyrthei jong u kumjuh kumba ki leh ia la ki jong, katba kum ka adong kaba phra : Men ym tuh. Khlem da khmih uwei uwei baroh tang ia la ka jong hi, hynrei uwei uwei baroh ruh na phi ia ki jong kiwei pat keiñ. Phil. 2 : 4.

(5) Kiba kren ia kaba shisha ia la ki paramarjan bad shaphang la ki paramarjan katba kum ka adong kaba khyndai : Men ym sakhi lamler ia la u paramajan jong me Eksod 20 · 16.

(6) Kiba sngewhun ha la ka jinglong, bad kiba sharai ia la ka dohnud ba kin ym don ka jingkwah basniew ban ioh ia kiei kiei ki jong kiwei pat : ba kin hikai ban kamai hok ban ioh ka jingbam ha kano kano ka jinglong ha kaba U Blei U la sngewbhi ban buh ia ki, katba kum ka adong kaba shiphew · Men ym ikwah ia ka ïing u paramarjan jong me men ym ikwah ia ka tnga u paramarjan jong me, lymne ia u mraw jong u, lymne ia ka mraw jong u, lymne ia u masi jong u, lymne ia u kada jong u lymne ia kiei kiei ruh ka jong u paramarjan jong me Eksod 20 : 17.

196 *Hato ka lah ban don ka jingtrei U Mynsiem Bakhuid U Blei kaba shiska ha ka dohnud khlem ka jingieit ?*

Em : La nga kren da ki thylliej ki briew bad ki angel haba ngam don ka jingieit, nga la jia long kum ka wiang rnong ba sawa, ne kum ka shakuriaw ba riew shaw shaw. Bad la nga don ka jingiathuhlypa bad nga shemphang ia ki jingmaian baroh, bad ia ka jingtip baroh ; bad la nga don ruh ka jingngeit baroh, kat ban pynkynriah noh ia ki lum, bad ba ngam don ka jingieit ngam long ei ei ruh em. Uta u bym ieit um ithuh ia U Blei ; naba U Blei U long ka jingieit. I Kor. 13 : 1-2 ; I Ioan. 4 : 8.

197. ***Kumno ba ngi dei ban ieit ia U Blei ?***

U Jisu U la ong : Men ieit ia U Trai U ba U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me baroh, bad da ka bor jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh. Louk. 10 : 27.

198. *U Blei U long Uba dei ba ngin ieit ia U da la ka dohnud baroh ?*
Hooid : Long ba la kyrkhu ia ka kyrteng ba donburom jong Me, ia kaba la kyntiew halor ka jingkynkhu bad jingiaroh baroh. Neh. 9 : 5.

199. *Ka long pop ban ym ieit ia U Blei ?*
Hooid : Ka pop bakhraw eh : Hynrei kordit ia phi ki Pharisi, naba phi ai ia kaba shiphew na ka Pudina, bad na ka rue, bad na u jhur baroh, phi ryngkang te ia ka hok bad ia ka jingieit jong U Blei. Louk. 11 : 42.

200. *Ha kaba kumno ka dei ia ngi ban ieit ia U Blei ?*
Ha la ka sngi bad junom junom : To kyrkhu ia U Trai U Blei jong phi na ka bymjukut sha ka bymjukut. Ka jingieit kan ym duh noh lano lano ruh. Neh. 9 : 5; I Kor. 13 : 8.

201. *U briew u donbor ban sumar janai ia kane ka hukum ?*
Em : ka hukum ka long kaba kynja mynsiem : hynrei ma nga, nga long uba kynja doh, ia uba la dic noh keiñ hapoh ka pop. Rom. 7 : 14.

202. *Hato ka jingbymlah jong ngi ban kohnguh ia ka hukum ka long ka pop ?*
Hooid : Ka jingbymlah jong ngi ka mih na kaba ngi shun ia U Blei bad ia u briew, kaba long ka pop kaba khraw : Naba kata ka jingiaimutbrai ka jong kata ka doh ka long ka jingshun ia U Blei : namar kam pynhapoh ia lade ha ka hukum U Blei, lymne shisha kam lah keiñ. Namar ngi ruh ngi la long mynno mynno kiba bieit, ki bym kohnguh, ia kiba la shukor, kiba shongmraw ha ki bun jait ki jingkwah brai bad ki jingsngewbha, kiba im ha ka jingsniew bad ka jingbishni, kiba isih, kiba iashun paralok. Rom. 8 : 7 ; Tit. 3 : 3.

203. *Lah ne em ban pynduh lane ban pynkylla ia ka hukum?*
Em : Ym lah ban pynkylla bymhok ia ka hok bad jing bymkhuid ia ka jingkhuid : Naba shisha Nga ong ha phi, ha ban da leit noh ka bneng bad ka khyndew, kat iwei i dak rit lane iwei iba khun khyndiat eh na ka hukum, kan ym leit noh, tad ynda yn pyndep baroh. Math. 5 : 18.

204. *Kumno yn pyllait ia ngi na ka jingtim ka hukum ?*

Da ka jingngeit ha U Jisu Khrist : U la siewspah ia ngi na ka jingtim ka hukum, da kaba la pynlong ia U ka jingtim na ka bynta jong ngi Namar la thoh, Long ba la tim ia uwei uwei baroh uba sdien ha u dieng. Gal. 5 : 13.

205. *Kumno ba ngi, kiba na kaba kha ngi long kiba shun ia U Blei, ngin ioh ki dohnud ban ieit ia U Blei ?*

U Mynsiem Bakhuid U theh noh ia ka jingieit U Blei ha ki dohnud kiba ngeit ha U Khrist : Naba ia ka jingieit U Blei la theh iar noh buk buk ha ki dohnud jong ngi da U Mynsiem Bakhuid, ia Uba la ai noh ha ngi. Rom. 5 : 5.

206. *Kumno U Mynsiem Bakhuid U theh ia ka jingieit U Blei ha ki dohnud jong ngi ?*

(1) Da kaba otsher ia ka dohnud bad kaba pynduh ia kata ka jingshun hapoh jong ngi : U Trai Uba U Blei jong me Un otsher ia ka dohnud jong me, bad ia ka dohnud u symbai jong me, ia ka ban ieit ia U Trai Uba U Blei jong me da la ka dohnud baroh, bad da la ka mynsiem baroh, khnang ba men ioh im. Deut. 30 : 6.

(2) Da kaba pyni ha kiba pop ia ka jingieit U Blei kaba ha U Khrist : Khnang ba, haba la pynsuhthied bad ba la pynshong nongrim ha ka jingieit, phin long kiba khlaiñ ban shemphang lem bad ki riewkhuid baroh, kaei ka jingjlan, bad ka lynter, bad ka jingjylliew, bad ka jingjrong : bad ban tip ia ka jingieit U Khrist, kaba palat eh ia ki jingtip, ba kumta yn ioh pyndap ia phi shaduh ka jingdap U Blei baroh. Eph. 3 : 18-19.

207. *Ha kano ka rukom la ai ia ki Shiphew Hukum ?*

(1) U Blei U la kren ia ki adong baroh ha u briew marwei marwei, bad ka dei ia u briew baroh ban ai jingkheiñ ha U Blei, namar kaba ryngkang ia ki : Naba kumta te uwei uwei baroh na ngi un ai jingkheiñ shaphang ia lade hi ha U Blei. Rom. 14 : 12.

(2) La kham ai ia ki hukum ha ka rukom maham, ban khang na kaba leh pop, ia ka ban pyni ia ka jingdem eh ka mon jong ngi sha ka pop : Te u Moses u la ong ha uta u paidbah, Wat sheptieng namar ia ka ban tynjuh ia phi U Blei U la wan, bad ba ka jingsheptieng ia U kan long ha khmat jong phi ba phi ym leh pop. Eksod. 20 : 20.

(3) La thoh ia ki hukum halor ki artylli ki mawlyngkniap ; kata ha u mawlyngkniap uba nyngkong la thoh ia ka kamram jong ngi sha U Blei, ha ki sawtylli ki hukum; bad ha u mawlyngkniap uba ar ia ka kamram jong ngi sha u paramarjan jong ngi, ha ki hynriew tylli ki hukum ba khadduh : Ha kita ki ar hukum la sdien ia ka hukum baroh, bad ia ki nongiathuhlypa. Math. 22 : 40.

LYNNONG XII.

SHAPHANG KI KAM KA GOSPEL

208 *Kiei ki nongshun u Khristan bashisha, kiba u dei ban ialeh pyrshah ia ki baroh ?*

Ka pyrthei, ka doh, bad u soitan : Naba ka jingialeh jong ngi kam long ia ka snam bad ka doh, hynrei ia ki hima, ia ki bor, ia ki nongsynshar pyrthei jong kane ka jingdum, ia ki jingbymman ba kynja mynsiem ha ki jaka bneng. Te kita ki jong U Khrist ki la sahnarphna ia ka doh lem bad ki jingsamkwah bad ki jingkwah jakhlia jong ka. Namarkata, to phin da pynkohnguh ia lade ha U Blei ; hynrei phin da ialeh pyrshah ia u soitan, to un phet iap noh na phi. Eph. 6 : 12 ; Gal. 5 : 24 ; Jakob 4 : 7.

209. *Ka pyrthei ka mut aiu ?*

Kiei kiei baroh kiba ha ka pyrthei kiba pynjngai ia ki dohnud jong ngi na U Blei, bad kiba khang ia ngi ban shakri ia U : Lada uno uno ruh u ieit ia ka pyrthei, kata ka jingieit U Kpa kam don shuh ha u. Naba baroh kaba ha kata ka pyrthei, ka jingkwah brai jong ka doh, bad ka jingkwah brai jong ki khmat, bad ka jingsarong thala shaphang ka jingim, kam long na U Kpa, hynrei na kata ka pyrthei ka long. Namarkata keiñ, mano mano ruh uba mon ban long u lok ka pyrthei, u pynlong ialade uba shun ia U Blei keiñ. I Ioan 2 : 15-16 ; Jakob 4 : 4.

210. *Ka doh ka mut aiu ?*

Ka jingsniew kaba trei hapoh, bad kaba synshar halor u briew baroh : Namar mynba ngi dang long ha ka doh, kita ki jingkwah brai jong ka pop, ia kiba la pynkynroi da

kata ka hukum, ki la ia trei shait ha ki dkhot met jong ng ia ka ban seisoh sha ka jingiap. Rom. 7 : 5.

211. *U soitan u long uei ?*

U mynsiem bymkhuid uba pop, bad uba ialeh pyrshah ia U Blei. Ki angel ruh ki bym shym la ri ia kata ka burom tynrai jong ki hi, hynrei ki la iehnoh ia ka jaka shongsah la ka jong hi, u la ri noh ia ki ha ki kynjri bymjukut hapoh kaba dum tliw tliw ia ka jingbishar ka sngi bakhraw. Uta uba la long u nongshohnoh briew naduh kaba mynnyngkong bad um ju sah ha kata kaba shisha : naba kaba shisha kam don satia ha u. Judah 6 ; Ioan. 8 : 44.

212. *Kumno ba ngi lah ban jop ia kine ki nongshun ?*

(1) Da ka jingngeit ha U Jisu Khrist Uba la lah ia ka pyrthei, Uba la pynlwet ia ka khlieh u bseiñ, bad uba la pynrem ia ka pop ha ka doh : U Khrist U ong : To long shlur phi, Nga, Nga la jop ia kata ka pyrthei. Namar ia kata ka bym lah ka jong kata ka hukum, naba ka la tlot na ka jong kata ka doh, U Blei, da kaba U la phah la U Khun jong U hi ha ka dur ka doh pop, bad ban long ka jingkñia namar ka pop, U la pynrem ia ka pop ha kata ka doh. Te U Blei ka jingsuk Un pynlwet jin shen shen keiñ ia uta u soitan hapoh ki slajat jong phi. Ioan. 16 : 33 ; Rom. 8 : 3 ; 16 : 20.

(2) Da kaba kiar noh na ki jingpynshoi baroh ban leh pop; Namar lada phi im katba kum ka doh, phin iap noh keiñ, hynrei lada phi pyniap troin da Uta U Mynsiem ia ki jingleh ki jong kata ka met, phin im keiñ. To phin kyndiah noh na ka kynja basniew baroh Rom 8 : 13 ; I Thes. 5 : 22.

(3) Da kaba leh adkar bad da kaba sharai ha la ka sngi ; Nga pynshitom khop ia la ka met, bad nga ialammraw ia ka keiñ : ioh ba kumno-re-kumno ynda nga la lah ialap ha kiwei, ngan jia long ia lade ia uba la kyntait noh. I Kor. 9 : 27.

(4) Da kaba minot ha kaba pyndonkam ia ki niam ki rukom ka Gospel

213. *Ka jingleh jongka jingaiei U Blei iaka pop ha ka dohnud ka iapher kumno na ki jingmudui ka jingiatiplem ba la pynshai ?*

Ka jingiatiplem ka shu pynrem ia ka pop : hynrei ka

jingaiei ba shisha ka pyniap troiñ ia ka : Te kita ki jong U Khrist, ki la sahnarphna ia ka doh lem bad ia ki jingsam kwah bad ki jingkwah jakhlia jong ka. Gal. 5 : 24.

214. *Ki khun U Blei baroh ki jop ia kine ki nongshun ?*
Hooid : Ha kine kiei kiei baroh keiñ ngi jop thiaw da Uta Uba la ieit ia ngi. Rom. 8 : 37.

215. *Kiei ki niam ki rukom ba U Khrist U la buh ba ngin pyndonkam ia ki ?*
(1) Kaba sngap ia ka Ktien U Blei bad da kaba it ia ki Jingthoh : Phi it bha ia ki Jingthoh, naba ha ki phi mut ban ioh ka jingim bymjukut : kita ruh ki long kiba iaphla ia Nga. Pyndem la ka shkor, to wan ha Nga, to sngew, te ka mynsiem jong phi kan sa im. Ioan. 5 : 39 ; Isa. 55 : 3.

(2) Kaba ia kyrpad : Namarkata te to ngin iawan hajan da ka jingshlur ha ka khet ka jingaiei, ba ngin ioh pdiang ia ka jingisnei, bad ba ngin ioh shem ia ka jingaiei ka ban iarap ia ngi ha ka por ba donkam. Da kaba duwai ha la ka sngi da ka jingduwai bad ka jingkyrpad baroh ha U Mynsiem, bad da kaba sumar shaphang kane da ka jingminot bad ka jingkyrpad baroh na ka bynta ki riewkhuid baroh Heb. 4 : 16 ; Eph. 6 : 18.

(3) Kaba pyndonkam ia ka Sakrament da kaba tieng burom bad da ka jingieit.

216. *Kumno ngin duwai ?*
(1) Ha U Mynsiem : Hynrei ma phi, ko hep baieit, haba phi ia tei ia lade ha kata ka jingngeit kaba khuid tam jong phi, da kaba iai duwai ha U Mynsiem Bakhuid. Judah. 20 ; Eph. 6 : 18.
(2) Da ka jingngeit : Hynrei to un pan ha ka jingngeit, khlem da artatien ei ei ruh em; namar uta uba da sngew-artatien u long keiñ kum ka jingatphyllung ka duriaw, ia kaba la beh da ka lyer, bad ba la pynshad kynting. Namar wat mut ba uta u briew un iohdiang ei ei ruh na U Trai. Jakob 1 : 6-7.
(3) Da kaba iaineh : Hynrei la pynlong ka jingduwai ba shitrhem da kata ka Balang ha U Blei na ka bynta jong U. To duwai khlem da pud. Ki Kam. 12 : 5 ; I Thess. 5 : 17.

217. *Ha ka kyrteng jong uno ngi dei ban duwai ?*
Ha ka kyrteng U Jisu Khrist : shisha, sh'sha, Nga ong ha phi, ba kaei kaei ruh katba phin pan na Uta U Kpa ha ka kyrteng jong Nga, Un ai ha phi. Ioan. 16 : 23.

218. *U Mynsiem U iarap ia ngi ban duwai ?*
Hooid : Kumjuh de Uta U Mynsiem ruh U iarap lem ia ka jingtlot jong ngi : namar ia kaei ngin duwai kat ka ban dei biang ngim tip shuh : hynrei shisha Uta U Mynsiem hi U kyrpad na ka bynta jong ngi ha ki jingud hir hir ki bym lah ong. Rom. 8 : 26.

219. *Ngin tip kumno ba U Blei Un sngew shisha ia ki jing-kyrpad jong ngi ?*
Na kaba U Blei U la ong hi : Pan te yn sa ai ha phi, wad, te phin sa shem, tied te yn sa plie ia phi, naba baroh uba pan u pdiang bad uba wad u shem, ia uba tied ruh yn plie Math. 7 : 7-8.

220 *Ia kiei ngin pan ?*
Ia kiei kiei ruh kiba donkam ia ka jingim bad jing-long riewblei, kiba U la kular ha ka Ktien jong U : Te kane ka long kata ka jingsngewshaniah kaba ngi don sha U, ba lada ngi pan ia kaei kaei ruh katba kum ka mon jong U, U sngew ia ngi. Un pyndap ia ka jingkwah jong kiba shep-tieng ia U, Un sngew ia ka jinglynñiar jong ki ruh, bad un pynim ia ki. I Ioan. 5 : 14 ; Salm 145 : 19.

221. *Na ka bynta jongno ngi dei ban duwai ?*
Na ka bynta ki briew baroh, bad khamtam eh na ka bynta ki parabangeit : Nga kyntu nyngkong eh namarkata, ban pynlong ki jingkyrpad, ki jingduwai, ki jingiasaid, ki jingainguh na ka bynta ki briew baroh ; na ka bynta ki syiem, bad ki bakhraw batri baroh, ba ngin ioh ka jingim kaba suk bad jar jar ha ka jingriewblei bad ka jingshisha baroh. Da ki jingkyrpad baroh na ka bynta ki riewkhuid baroh. I Tim. 2 : 1-2 ; Eph. 6 : 18.

222. *Ka Ktien U Blei kaei ?*
Ka Jingthoh Bakhuid ka Testament Barim bad Ba-thymmai : Ka jingthoh baroh ka long kaba la pyrsad myn-siem da U Blei, bad kaba myntoi ia ka jinghikai, ta ka

jingsneng, ia ka jingpynbeit, ia ka jingpynmlien kaba ha ka hok. II Tim. 3 : 16.

223. *Na ka balei ba ong ki Bakhuid ia ki Jingthoh ?*

(1) Naba U Blei U long Uba khuid Uba la pynthoh ia ki baroh : Namar ym da ka mon u briew la wan ka jingiathuhlypa mynno mynno ruh : hynrei ki briew ki la kren na U Blei keiñ, haba la pynkhih ia ki da U Mynsiem Bakhuid. II Pet. 1 : 21.

(2) Naba ki Jingthoh baroh kiba khuid hi—ki hukum ki jinghikai, bad ki jingkular ki long kiba khuid baroh : Ki hukum U Trai ki long kiba dei, kiba pynkmen ia ka dohnud : ka hukum U Trai ka long kaba sngur, kaba pynshai ia ki khmat ; ka jingsheptieng ia U Trai ka long kaba khuid, kaba neh junom : ki jingbishar U Trai ki long kiba shisha, kiba hok baroh phar. Salm 19 : 8-9.

(3) Naba dei da la ka Ktien, ba U Blei U pynkhuid ia kiba pop : To pynkyntang ia ki ha ka jingshisha : ka Ktien jong me ka long ka jingshisha. Ioan 17 : 17.

224. *Ngi dei ban sngap ia ka Ktien na ka balei ?*

(1) Namar ba ka long ka Ktien U Blei : te uno uno um lah ban burom ia U Blei lada um burom ia ka Ktien jong U : Namar kane ruh ngi nguh ha U Blei khlem da pud ba haba phi la pdiang na ngi ia ka Ktien U Blei kaba la pynsngew, phi la pdiang ym kum ka ktien ki briew, hynrei (kumba ka long shisha keiñ) ka Ktien U Blei kaba trei ruh ha phi kiba ngeit. I Thess. 2 : 13.

(2) Namar ba ka jingngeit ka long na kaba sngew bad kata kaba sngew da ka ktien U Blei keiñ. Rom 10 : 17.

(3) Namar ba kaba ialap ia ka Ktien ka long ka jingbuh U Blei : U la ong ruh ha ki, to leit sha ka pyrthei baroh bad to ialap ia ka Gospel ha ki bynriew baroh. Mark. 16 : 15.

(4) Namar ba ka Ktien ka bikai ia ngi ha kiei kiei ruh kiba dei ia ka jingpynim jong ngi : Namar ia kiei kiei baroh ba la thoh mynbarim, la thoh khnang ban long ka jinghikai ia ngi keiñ ; ba da ka jingiaishah bad da ka jingpyntngen jong kita ki jingthoh, ngin dup ioh ia ka jingkyrmen. Ki

Jingthoh Bakhuid kiba lah ban pynstad ia me sha ka jingpynim da ka jingngeit kaba ha U Khrist Jisu. Rom. 15 : 4; II Tim. 3 : 15

LYNNONG XIII.

Shaphang Ki Sakrament.

225. *Ka Sakrament ka long aiu?*

Ka Sakrament ka long ka niam ka rukom kaba khuid ba la buh U Khrist ha ka Balang, ban kdew, ban shonshap, bad ban pyni ia ka jingaiei U Blei ha ki briew jong U.

226. *Kiei ki Sakrament kiba U Khrist U la buh haka Balang jong U?*

Ka Jingbaptis bad Ka Jingkhawai U Trai : Namarkata keiñ, to khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ia ki bynriew baroh, da pynbaptis iaki ha ka kyrteng ka jong U Kpa, bad ka jong U Khun, bad ka jong U Mynsiem Bakhuid. Haba U la shim ruh ia u kpu, haba U la lah nguh de, U la kdiah ia u, bad U la ai ha ki, U da ong, Une u long ka met jong Nga, ia kaba la ai noh na ka bynta jong phi; to phin leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga. Kumjuh ruh ia kata khuri hadien kaba bam jamiet, U da ong, kane ka khuri ka long kata ka jutang kaba thymmai da ka snam jong Nga, ia kaba yn sa pynmih noh na ka bynta jong phi. Math. 28 : 19; Louk. 22 : 19-20.

227. *Na ka balei ba U Khrist U la buh ia ki Sakrament ha ka Balang jong U?*

(1) Ban long ki dak bad ki synjat ia kiei kiei kiba kynja mynsiem, ban kham pynpaw ruh ia ki ha ka jingmut jong ngi : Bad u la iohpdiang ia ka dak ka jingotsher ban long ka synjat jong kata ka hok ka jong kata ka jingngeit. Rom. 4 : 11.

(2) Ban long ka jingkynmaw ia kine kiei kiei ha ka Balang U Khrist ha la ka sngi : Leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga. I Kor. 11 : 24.

(3) Ban pynneh bad pynskhem ruh ia ka jingngeit jong ngi, katba kum ka synjat ka Jutang U Blei.

228. *Don katno bynta ha ka Sakrament ?*
Ar bynta, ka dak kaba iohi na shabar bad ka jingaiei U Mynsiem ha kaba shapoh.

229. *Kaei ka dak kaba iohi na shabar ha ka Jingbaptis ?*
Ka um : Ban pynbaptis ia u briew ha ka kyrteng U Kpa, bad U Khun, bad U Mynsiem Bakhuid. Math. 28 : 19.

230. *Ka jingaiei jong U Mynsiem kaba shapoh kaei ?*
Ka jingiap ia ka pop, bad ka jingkha thymmai ia ka hok : Phim ju tip, ba kat kiba na ngi ia kiba la ioh pynbaptis ia U Khrist Jisu, la pynbaptis ia ngi keiñ ia kata ka jingiap jong U ? Namarkata keiñ, la btep lem ia ngi bad U da ka jingpynbaptis ia kata ka jingiap jong U ; ba kat kumba la pynmih pat ia U Khrist na kiba iap da ka burom ka jong U Kpa, kumta ba ngi ruh ngin ioh ia iaid ha ka jingthymmai ka jingim. Rom. 6 : 3-4.

231. *Kaba pynbaptis ia ngi ha ka kyrteng U Kpa, U Khun bad U Mynsiem Bakhuid ka pyni aiu ?*
(1) Ba ka dei ia ngi ban ngeit, ban mane ryngkat ia ki Lai ngut kum Uwei U Blei : namar la pynbaptis ia ngi ha ka kyrteng ki baroh Lai Ngut kumjuh. Math. 28 : 19.
(2) Ba ki Lai Ngut ha Uwei U Blei ki don la ka bynta bynta ha ka jingpynim jong ngi : Ka jingaiei jong U Jisu Khrist Uba U Trai, bad ka jingieit U Blei, bad ka jingiasyllok U Mynsiem Bakhuid, to kin long lem bad phi baroh. II Kor. 13 : 14.
(3) Kaba ai noh ia ngi ha ka Jutang jong U Kpa bad U Khun bad U Mynsiem Bakhuid, ban long ki jong U Blei ha la ka rta, U ruh Un long U jong ngi. Ki khun Israel kin ong, To ngin pyniasoh ia lade bad U Trai ha ka Jutang kaba iaineh : naba Une U Blei U long U Blei jong ngi junom : Un long U Nongialam jong ngi jyn haduh ka jingiap. Salm 48 : 14.

232. *Don katno tylli ki jingpynbaptis ?*
Tang kawei : Uwei U Trai, kawei ka jingngeit, kawei ka jingpynbaptis ; Uwei U Blei bad U Kpa ia baroh, Uba halor baroh, bad lyngba ia baroh, bad ha baroh. Eph. 4 : 5-6.

233. *Na ka balei ba pynbaptis ia ki khunlung ?*

(1) Na kaba U Blei U sngewbha, U imon ruh ban pynim ia ki kumba ia kiba san : U Jisu U ong : To shah ia ki khunlung ban wan ha Nga, to wat khang ruh ia ki : naba ia kiba kum kita long ka hima U Blei. Mark. 10 : 14

(2) Naba ki la ju long ha ka Balang ha ka niam ba rim ; ym don ruh kaba U Blei U adong ia ki ha ka niam ka Gospel, kaba long kham iar ban ia kaba rim

(3) Naba ki dei ban ioh ia ka jingaiei U Blei ; ka jingkular U Blei ruh ka dang sah ia ki mynta kumba mynbarim : Namarkata ka jingkular ka long ia phi, bad ki khun jong phi, bad ia baroh kiba sha jngai, kat kiba U Trai Uba U Blei jong ngi Un khot ha U. Ki Kam. 2 : 39.

LYNNONG XIV

Shaphang Ka Jingkhawai U Trai

234. *Na ka balei ba la buh ia ka Sakrament ka Jingkhawai U Trai ?*

Ban pynkynmaw ha la ka rta ia ka jingkñia bad ia ka jingshah shitom U Jisu Khrist, bad na ka bynta ka jingmyntoi kaba yn ioh na ka : U Jisu Uba U Trai ha kata ka miet ha kaba la die noh ia U U la shim ia u kpu, bad haba U la lah nguh, U la kdiah, bad U la ong, to shim phi. to bam ; une u long ka met jong Nga, ia kaba la pynkheiñ na ka bynta jong phi ; to leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga. I Kor. 11 : 23.

235 *Kaei ka dak kaba ngi iohi na shabar ha ka Jingkhawai U Trai ?*

U kpu bad ka waiñ : U Jisu U la shim ia u kpu, bad ynda U la nguh, U la kdiah, bad U ai ha ki synran U da ong, To shim, to bam, une u long ka met jong Nga. Ynda U la shim ia ka khuri ruh, bad ba U la nguh, U la ai ha ki U da ong, to dih na kane phi baroh ; naba kane ka long ka snam jong Nga, kaba ka jong ka jutang bathymmai, ia kaba yn sa pynmih noh na ka bynta kiba bun, ia ka ban map ki pop. Math. 26 : 26-28.

236. *Ka pyni iaei ?*

Ia ka met bad ka snam U Khrist : Kata ka khuri ka jingkyrkhu ia kaba ngi kyrkhu kam long ka jingiasyllok ka snam U Khrist ? Uta u kpu ia uba ngi kdiah, um long ka jingiasyllok ka met U Khrist ? I Kor. 10 : 16

237. *Kaba bha aiu ngi ioh da ka jingngeit ha kane ka Sakrament ?*

Kaba pynskhem bad kaba pyniasuk ia ki mynsiem jong ngi da ka met bad da ka snam U Khrist, kat kumba ki met jong ngi ki bha da u kpu bad ka waiñ : Uno uno ruh uba bam ia ka doh jong Nga, bad ba dih ia ka snam jong Nga, u don ka jingim bymjukut ; bad Nga, Ngan pynmih pat ia u ha ka sngi kaba khatduh. Naba ka doh jong Nga ka long da shisha ka jingbam, bad ka snam jong Nga ka long da shisha ka jingdih. Ioan. 6 : 54-55.

238. *Kaba kdiah ia u kpu ka pyni aiu ?*

Kaba pynlwet ia ka met U Khrist : Hynrei la pynmong ia Une namar ki jingryngkang jong ngi, la pynlwet ia U namar ki jingleh bymhok jong ngi : ka jingpynshitom ka jingsuk jong ngi ka la long halor jong U : bad da ki jingjngem snam jong U la pynkhiah ia ngi. Isa. 53 : 5.

239. *Kaba theh ia ka waiñ ka pyni aiu ?*

Kaba pynmih ia ka snam U Khrist namar ki pop jong ngi bad da kata U la ai ka kuna · Naba kane ka long ka snam jong Nga, kaba ka jong ka jutang ba thymmai, ia kaba yn sa pynmih noh na ka bynta kiba bun, ia ka ban map ia ki pop. Math. 26 : 28.

240. *Kaba ai ia u kpu bad ia ka waiñ ka mut aiu ?*

Ba U Blei U Kpa U ai ia U Khrist, bad U Khrist U ai ia lade ha kita baroh kiba ngeit ha U ; Uba don U Khun u don ka jingim, u bym don U Khun, um don ka jingim. I Ioan. 5 : 12.

241. *Na ka balei ngi dei ban bam ia ka Jingkhawai U Trai ?*

(1) Ban kohnguh ia ka hukum U Khrist, Uba la ong : To leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga. I Kor. 11 : 23.

(2) Ban phla ia U Khrist bad ka diengphna jong U, bad ban pyni bym don ka kuna namar ka pop, lymne ka

jingkyrmen ia ka ban lait im, hynrei tang da ka jingiap jong U hi : Namar katno katno sien ruh ba phi iabam ia une u kpu, bad phi iadih ia kane ka khuri phi pynpaw ia ka jingiap U Trai tad ynda Un wan. I Kor. 11 : 25.

(3) Ban bsa ia lade da ka jingngeit ha U Khrist, bad ban pyni ia ka jingieit bad ka jingnguh jong ngi ia U : Ngan ai aiu pat ha U Trai namar ki jinglehbha jong U baroh ia nga ? Ngan shim keiñ ia ka khuri ka jingpynim, bad ngan khot kyrpad ia ka kyrteng U Trai. Salm 116 : 12-13

(4) Ban iasyllok bad U Blei ha ka jingkñia U Khun jong U : Bad kata ka jingiasyllok jong ngi de ka long bad U Kpa bad U Khun jong U ruh U Jisu Khrist. I Ioan. 1 : 3.

242. *Kiba bam ia ka Jingkhawai U Trai ki dei ban leh kumno haba kin sa bam ?*

(1) Ban ït ia lade la ki la sngewsih shisha ne em namar ki pop kiba ki la leh : Hynrei to ai ba u briew un ït ia lade ; te ynda kumta to ai ba un bam na uta u kpu bad ba un dih na kata ka khuri La kumta ruh wat mynta hi, ong U Trai, to phai ha Nga da la ka dohnud baroh, bad da ka jingshah jingit bad da kaba iam sngewsih : bad to kad ia la ka dohnud, te ym ia la ki jaiñkup. bad to phai sha U Trai Uba U Blei jong phi : naba U long Uba aiei bad Uba isynei lem, Uba suki ban bitar, bad Uba kynrei ka jingisynei bad Uba kylla kaba mut na ka jingpynsniew. I Kor. 11 : 27 ; Joel 2 : 12-13.

(2) La ki thmu skhem ne em ban im ha ka rukom ba thymmai : Namar kat kumba phi aiti noh shisien ia kita ki dkhot met jong phi kum ki shakri ia kaba jakhlia bad ia ka jingbymman sha ka ban nang bymman ; kumta te mynta to aiti noh ia kita ki dkhot met jong phi kum ki shakri ia ka hok sha ka jingpynkhuid. Rom. 6 : 19.

(3) La ki sngewthuh ne em ia ka jingkordor ka jingiap U Khrist, bad ba ki ruh ki donkam ia kata : Ha phi, namar-kata kiba ngeit don kata ka jingkordor. I Pet 2 : 7.

(4) La ki shaniah ne em tang ha U hi ia ka ban laitim Nga ñiew ia kiei kiei baroh ba ki long ka jingduh na ka bynta ka jingbha kor tam jong ka jingtip ia U Khrist Jisu

Uba U Trai jong nga : na ka bynta jong U nga la duh noh ia kiei kiei baroh bad nga ñiew synrum ia ki khnang ba ngan ioh ia U Khrist, bad ba yn shem ia nga ha U, U bym don ka hok ka jong nga hi : kata keiñ kaba na ka hukum, hynrei kata kaba da ka jingngeit ha U Khrist, ka hok kaba na U Blei da ka jingngeit. Phil. 3 : 8-9.

(5) La ki wan kynmaw ne em ia ka jingiap jong U da kaba sngewnguh: Ha Uta Uba la ieit ia ngi bad Uba la sait ia ngi na ki pop jong ngi ha ka snam jong U hi, bad U la pynlong ia ngi ki syiem bad ki lyngdoh ha U Blei bad U Kpa jong U ha U to long ka burom bad ka jingsynshar sha ki bymjukut ki bymjukut. Amen. Jingpynpaw 1 : 5-6.

(6) La ki pyrshang ne em ban ieit shisha ia ki briew baroh : Hynrei nga ong ha phi, to ieit ia ki nongshun jong phi, to kyrkhu ia kiba tim ia phi, to leh bha ia kiba shun ia phi, to kyrpad ruh namar jong kiba leh sniew ia phi bad ba lehbeiñ ruh ia phi, ba phin ioh long ki khun U Kpa jong phi Uba ha bneng. Naba kane ka long kata ka jingiathuh ktien ia kaba phi la iohsngew naduh kaba mynnyngkong ba ngi iaieit paralok hi—Jar u bym ieit u dang sah ha kata ka jingiap. Math. 5 : 44-45 ; I Ioan. 3 : 11-14.

243. *Kiba kumno ki bym dei ban bam ia ka Jingkhawai U Trai ?*

(1) Ki bym pyrshang ban ioh ka jingtip mynsiem ban bishar bha ia ka met U Trai. Namar uta uba bam bad uba dih, u bam bad u dih ka jingpynrem ia lade, lada um da bishar bha ia ka met U Trai. I Kor 11 : 28.

(2) Kiba sngewdap tang ha ka rukom kaba habar, khlem ka jingiasyllok bad U Blei, bad khlem da bsa ia la ki mynsiem nangta; U Blei U long U Mynsiem : te ka dei ia kiba mane ia U ban mane ha ka mynsiem bad ha kaba shisha. Namar ka jingpynmliem ia ka met ka myntoi tang khyndiat hynrei kata ka jingriewblei ka myntoi sha kiei kiei baroh, naba ka don ka jingkular ia ka jingim kaba mynta bad ia kata ka ban sa wan. Ioan. 4 : 24 ; I Tim. 4:8.

(3) Kiba bat ka jingbitar iano iano khlem iasuk shuh, bad kiba kam bymman khlem kylla khlem pyrkhat ruh : Namarkata, lada me aiñguh ia la ka jingaiñguh ha ka duwan bad hangta me da kynmaw ba u paralok jong me u

don ei ei ruh ban mudui ia me : to iehnoh hangta ia ka jingai jong me ha khmat ka duwan, to khie leit noh ruh ba men iasuk shuwa bad uta u paralok jong me, ynda kumta te men sa wan ainguh ia ka jingai jong me. Math. 5 : 23-24.

(4) Kiba iaineh ha ki pop kiba ki la tip. la ki la leh myniakut bad U Blei ia ka ban iehnoh ia ki : Ki la kren ki ktien thala, ki da smai lamler ha kaba pynlong jutang. Hos. 10 : 4.

(5) Baroh kiba shnniah ha kiei kiei nalor U Khrist hi, ia ka ban lait im Phi la khlad noh na U Khrist, phi kiba kwah ban ksan da ka hukum : phi la hap noh na ka jingaiei keiñ. Gal. 5 : 4.

LYNNONG XV.

SHAPHANG KA JINGMIHPAT BAD KA JINGPYNKHRAW IA U KHRIST.

244. *La pynkhraw ia U Khrist hadien ba U la pynrit ia lade ?*

Hooid : Te Uta Uba la wan hiar U long Uta Ujuh Uba la kiew ruh kham sha jrong eh ia ki bneng baroh, ba Un ioh pyndap ia kiei kiei baroh. Eph 4 : 10.

245. *Ha kaba kumno ba la pynkhraw ia U Khrist ?*

(1) Ha ka jingpynmihpat ia U : Ia Une U Jisu keiñ, U Blei U la pynmih pat, shaphang kata ma ngi baroh ngi long ki nongphla. Hynrei mynta ia U Khrist la pynmih pat na ki nongiap, bad U la jia long U soh nyngkong na kita kiba la iohthiah noh. Ki Kam. 2 : 32 ; I Kor. 15 : 20.

(2) Ha kaba la kyntiew ia U sha bneng : Naba kumta te U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh. Phil. 2 : 9.

(3) Ha kaba U shong ha ka kti kamon U Blei. Ia Une. U Blei U la kyntiew da ka kti kamon jong U, ban long U Syiem bad U Nongpynim. Naba U la lah pynlong ka jingpynkhuid ia ki pop, U la shong ha ka kti kamon jong U Bakhraw tam sha jrong. Ki Kam 5 : 31 ; Heb. 1 : 3.

(4) Ha kaba Un wan ban bishar ia ka pyrthei : Naba

U la buh ka sngi, ha kaba Un sa bishar ia ka pyrthei ha ka hok da Uta U briew ia Uba U la thung. Ki Kam 17 : 31.

246. *Ia ka ban lei ba U Khrist U la mihpat ?*

Ban pyni (1) ba U la pynhun ia ka hok U Blei na ka bynta la ki briew : Ia Uba la aiti noh na ka bynta ka jingpalat jong ngi, bad ia Uba la pynmih pat na ka bynta ka jingpynksan jong ngi. Te lada ia U Khrist ym shym la pynmihpat, ka jingngeit jong phi ka long kaba thala : phi dang sah ha ki pop jong phi. Rom. 4 : 25 ; I Kor. 15 : 17.

(2) Ba U la jop ia ki nongshun jong U baroh : Ngan siewspah ia ki na ka kti ka jingtep, Ngan pyllait ia ki na ka jingiap. Ah ka jingiap, hangno ka jingiap khlam jong pha ? Ah ka jingtep, hangno ka jingpynjot jong pha ? Ia ka jingkylla kaba mut yn buhrieh noh na ki khmat jong nga. Namar ka dei ia U ban synshar tad ynda U la pyndem ia ki nongshun jong U baroh hapoh ki slajat jong U. Hosia 13 : 14 ; I Kor. 15 : 25.

(3) Ba Un iohpdiang ia ka bainong bahok jong U : Un iohi na ka jingtrei shitom ka mynsiem joug U, bad yn pynhun. Ha khmat jong me ka jingdap ka jingkmen ka don ; ha ka kti kamon jong me ki don ki jingsngewbha junom junom. Isa. 53 : 11 ; Salm 16 : 11.

247. *Mynno ba U Khrist U la mihpat ?*

Ha ka sngi nyngkong ka taiew, ha kaba lai sngi na kaba U la iap : Namar nga la aiti pateng ha phi kaba nyngkong eh ia kata kaba nga la pdiang ruh ba U Khrist U la iap namar ki pop jong ngi, katba kum ki Jingthoh ; bad ba la tep ia U, bad ba la, pynmihpat ia U ruh ha kaba lai sngi, katba kum ki Jingthoh. I Kor. 15 : 3-4.

248. *Mynno U Khrist U la kiew sha bneng ?*

Ha kaba sawphew sngi ynda U la mih pat : Ha kiba U la pynpaw im ruh ia lade, hadien ba U la shah, da bun ki dak shynna ; ba la iohi ia U da ki jyn sawphew sngi, bad U da iathuh ia kiei kiei ruh shaphang ka hima U Blei. Ki Kam. 1 : 3.

249. *Kiei kiba iadon ryngkat bad U Khrist ha kaba U kiew sha bneng ?*

Bun hajar ki angel ki iarisa : U Blei U la leit kiew bad ka jingrisa, U Trai bad ka jingsawa ka turoi. Salm 47 : 5.

250. *Ia ka ban lei ba U Khrist Ula leit kiew sha bneng ?*

(1) Ban paw ha khmat U Blei na ka bynta la ki briew : Namar U Khrist U la leit bsut ym sha ka Jaka Kyntang ba la thaw da ki kti, kaba syriem ia kata kaba shisha : hynrei sha kata ka bneng hi, mynta ban paw ha khmat U Blei na ka kynta jong ngi. Heb. 9 : 24.

(2) Ban iasaid na ka bynta jong ki : Namarkata U lah ruh ban pynim janai ia kita kiba wan ha U Blei da U, haba U im ha la ka rta ia ka ban iasaid na ka bynta jong ngi. Heb. 7 · 25

(3) Ban phah noh ia U Mynsiem Bakhuid : Hynrei Nga Nga iathuh ia kaba shisha ha phi, ba ka myntoi ia phi ba Nga Ngan leit noh : namar lada Nga Ngam leit noh, Uta U Nongpyntngen Un ym wan ha phi ; hynrei lada Nga leit noh, Ngan phah ia U hi phi. Ioan 16 : 7.

(4) Ban khreh jaka ia ki : Ha ka iing U Kpa jong Nga don bun ki pulit shong neh ; lymda kumta Nga la iathuh ha phi . naba Ngan sa leit noh ban khreh ka jaka ia phi. Ioan 14 : 2

(5) Ban ioh ka burom ia lade : Te mynta. Ko Kpa, to pyndonburom ma Me ia Nga lem bad ma lade, da kata ka burom kaba Nga la don bad Me mynshuwa ba la long ka pyrthei. Ioan 17 : 5.

251. *Ka jingpyndonburom kaba kumno U Khrist U la ioh ha bneng ?*

U shong ha ka kti kamon U Blei : U Trai U la ong ha U Trai jong nga, To shong ha ka kti kamon jong Nga, tad ynda Ngan pynlong ia ki nongshun jong Me ka jing-juhkjat jong Me. Salm 110 : 1.

252. *Ba U Khrist U shong ha ka kti kamon U Blei ka pyni aiu ?*

(1) Ba U la shongthait na ka jingtrei shitom jong U : Namar uta uba la leit bsut sha kata ka jingjahthait jong u U hi ruh U la shongthait na ki kam jong U. kumba U Blei U la leh na kita ki jong U. Heb. 4 : 10.

(2) Ka jingkhraw ka burom jong U : Hynrei ha uno na kita ki angel U la ong mynno mynno, To shong ha ka kti kamon jong Nga, tad ynda Ngan pynlong ia ki nongshun jong me, ka jingiuhkjat jong me ? Heb 1 : 13.

(3) Ba ka burom jong U ka long kaba neh : Hynrei Une haba U la lah ainguh tang kawei ka jingkñia namar ki pop junom, U la shong ha ka kti kamon U Blei. Heb. 10 . 12.

(4) Ba ka hima jong U ka long kaba skhem kum ma U hi : Naba kumta haba ngi pdiang ia ka hima ka bym lah pynkhih, to ngin ioh ka jingsngewnguh, da kaba ngin ai ka jingshakri kaba pynsngewbha ia U Blei, da ka burom bad ka jingtieng burom. Heb. 12 : 28.

253. *Lano ka burom U Khrist kan paw tam eh.?*

Ynda U wan ban bishar ia ka pyrthei : Ynda U Khun U Briew Un shong ha ka khet ka burom jong U. Math. 19 : 28.

254. *Kumno ngi tip ba ka jingbishar lang kan long shisha ?*

Ka Ktien U Blei hi ka ong kumta : Te kumba la buh ha ki briew ban iap tang shisien, bad hadien kane ka wan ka jingbishar. Heb. 9 : 27.

---

*LYNNONG XVI.

Shaphang Ka Jingmihpat.

255. *Yn pynim pat ia ki met kiba la iap ha ka sngi bishar ?*
Hoold.

256. *Kumno ba ngi tip shisha ia kata ?*

(1) Naba ka Ktien U Blei ka iathuh kumta : Wat sngewkyndit ia kane : naba ka por kan jia, ha kaba kita baroh kiba ha ka jingtep kin iohsngew ia ka jingpyrta jong U ; bad kin iamih noh, kiba la leh babha sha ka jingmihpat ka jingim : hynrei kiba la leh bymman te sha ka jingmihpat ka jingpynrem. Ioan. 5 : 28-29.

(2) Ngi tip ruh na kaba U Khrist U la mihpat : Namar lada ia kiba iap yn ym pynmihpat, te ia U Khrist ruh ym shym la pynmihpat. I Kor 15 : 16.

(3) Namar ba ki met ki riewkhuid, kumjuh kum ki mynsiem jong ki, ki long hapoh ka jutang U Blei ; La siewspah ia ki, la pyniasoh ia ki bad U Khrist bad ki long ki iingshong U Mynsiem Bakhuid. Hynrei shaphang kata ka jingmihpat ki nongiap, phim shym la pule ia kata ba la ong U Blei ha phi, U da ong, U Blei Um long U Blei kiba iap hynrei jong kiba im. Hynrei ma ngi hi ruh, kiba don ki sohnyngkong jong U Mynsiem, wat ma ngi hi keiñ ngi ia ud sat hapoh lade hi, da kaba ap khmih hir hir ia ka jingtingkhun kaba long ka jingsiewspah ia ka met jong ngi. Phim tip ba ki met jong phi ki long ki dkhot U Khrist ? Hato phim tip ba kata ka met jong phi ki long ka iingshong U Mynsiem Bakhuid ? Math. 22 : 31-32 ; Rom. 8 : 23 ; I Kor. 6 : 15, 19.

257. *Ha kino ki met yn pynmih pat ia kiba iap ?*

Ha ki met kiba ki la don ha ka pyrthei : Bad hadien ba la pynjot noh kumne ia ka snep jong nga, pynban na la ka doh ngan iohi ia U Blei. Job. 19 : 26.

258. *Kiba hok kin ioh ka jingkortam kaba kumno ha ka sngi bishar ?*

(1) Kiba hok kin mih shuwa ha ka jingmihpat : Bad kita kiba iap ha U Khrist kin iamihpat shuwa. I Thess 4 : 16.

(2) Kiba hok kin shong sha ka kti kamon U Khrist, hynrei ki bymhok sha ka kti kadiang. Te Un buh ia ki langbrot sha kamon jong U, hynrei ia ki blang sha kadiang Math. 25 : 32.

(3) Ki riewkhuid kin bishar ia ki bymman : Hato phim tip ba kita ki riewkhuid kin iabishar ia ka pyrthei ? I Kor. 6 : 2 ; Dan. 7 : 22.

259. *Kumno ba ki riewkhuid kin bishar ia ka pyrthei ?*

(1) Ki jingshisha kiba ki la ngeit kin bishar pynrem ia ki bymman namar ba kim ngeit : Kata ka ktien ia kaba nga la kren, kata keiñ kan pynrem ia u ha ka sngi khatduh. Ioan. 12 ; 48.

(2) Ka jingim bakhuid jong ki kanbishar pynrem ia ka jingim bymkhuid jong ki bymman : Ki nong-Ninebe kin iaieng lem bad kane ka pateng bynriew ha ka jingbishar, bad kin iapynrem ia ka, naba ki la iakylla kaba mut-da

ka jinglalap u Jonah : Ha khmih te, hangne uba kham khraw ia u Jonah. Ka Syiem na shathie kan iamih lem bad kane ka pateng bynriew ha ka jingbishar, bad kan pynrem ia ka ; naba ka la wan na sha kiba kut ka pyrthei, ban iohsngew ia ka jingstad u Solomon ; te ha khmih hangne uba kham khraw ia u Solomon. Math. 12 : 41-42.

(3) Kin pynksan ia ki jingbishar ba hok jong U Trai : Ba yn lah pynksan ia me ha ki ktien jong me, bad ba men lah thiaw haba yn bishar ia me. Rom. 3 : 4.

(4) Kin kmen namar ki jingbishar jong U : Te hadien kine kiei kiei ruh nga la iohsngew kum ka ktien ba jam u paidbah byllien ha bneng ka da ong, Alleluia ! Ka jingpynim bad ka burom bad ka bor ki long ki jong U Blei jong ngi, naba kiba shisha bad kiba hok long ki jingbishar jong U. Jingpyn. 19 : 1-2.

260. *Kiba ngeit kin ioh ki met kiba kumno ha ka jingmihpat ?*

(1) Ki met ba tyngshaiñ bad ba donburom : U ban thaw thymmai ia ka met ka jinglong rangli jong ngi, ia ka ban pynlong ia ka shidur bad kata ka met ka burom jong U, katba kum kata ka jingpyntrei da kaba U lah ruh ban pynhapoh ia kiei kiei baroh ha lade. La bet ia ka ha kaba khlem burom : yn pynmih pat ia ka ha ka burom. Phil. 3 : 21 ; I Kor. 15 : 43.

(2) Ki met kiba janai bad ki bympyut : La bet ia ka ha kaba pyut ; yn pynmih pat ia ka ha ka bympyut. I Kor. 15 : 42.

(3) Ki met ba khlaiñ, kiba bit ban iatrei lem bad ki mynsiem jong ki khlem thait shuh : La bet ia ka ha ka jingtlot : yn pynmihpat ia ka ha ka bor. I Kor. 15 : 43.

(4) Ki met ba kynja mynsiem bad ba im : La bet ia ka kum ka met ba kynja doh : yn pynmihpat ia ka kum ka met ba kynja mynsiem. I Kor. 15 : 44.

261. *U Khrist Un phla ia la ki briew ha ka sngi bishar ?*

(1) Hooid, Un phla ia ki ha kaba paw eh, kum la ki para, ki khun bad ka tnga jong U ; Nga ong ruh ha phi, uno uno baroh u ban phla ia Nga ha khmat ki briew te ia uta U Khun U Briew ruh Un phla ha khmat ki angel U Blei. Uno uno baroh te u ban phla ia Nga ha khmat ki

briew, Nga ruh Ngan phla ia u ha khmat U Kpa jong Nga Uba ha bneng. Louk. 12 : 8 ; Math. 10 : 32.

(2) Un pyllait ia ki ha la ka rta na ki pop jong ki baroh, na ka jinglehraiñ jong ki baroh ruh, bad Un ñiad noh ia ki ummat jong ki baroh ruh : Te U Blei Un ñiad noh ia ka jingjaw ummat baroh na ki khmat jong ki : bad ka jingiap kan ym long shuh, lymne ka jingsngewsih, lymne ka jingiam, lymne ka jingpang kan ym long shuh : kita kiei kiei kiba mynshuwa ki la leit noh. Kin ym thngan shuh, lymne sliang shuh, lymne ka sngi kan ym ioh shoh ha ki, lymne kano kano ka jingshit. Naba Uta U Khun Langbrot, Uba hapdeng kata ka khet, Un sharai ia ki bad Un ialam lynti ia ki pukri ki um ka jingim, bad U Blei Un ñiaid noh ia ka jingjaw ummat baroh na ki khmat jong ki. Jingpyn. 21 : 4 ; 7 : 16-17.

262. *Kata ka jingsuk kiba hok kan long kaba khraw ?*

Hooid : Kine kin leit noh te sha ka shitom bymjukut ; hynrei kiba hok sha ka jingim bymjukut : Suk kita ki nongiap kiba iap ha U Trai. Math. 25 : 46 ; Jingpynpaw 14 : 13.

263. *Kaba kumno ka jingsuk ba ki riewkhuid kin ioh ha bneng ?*

(1) Kin long shidur bad U Jisu U Trai ha ka met bad ha ka mynsiem jong ki : Ko hep baieit, mynta ngi long ki khun U Blei, bad ym put la pynpaw ia kaei ba ngin sa long : hynrei ngi tip ba, lada yn pynpaw ia U, ngin long kiba kum ma U ; naba ngin iohi ia U kumba U long hi. I Ioan. 3 : 2.

(2) Kin iai iohi shynna ia ka burom U Blei. Suk kiba khuid ha ka dohnud : naba kin iohi ia U Blei. Math. 5 : 8.

(3) Kin ioh ka jingkmen bad ka jingsuk ha la ka rta. Te U Kynrad jong u, U la ong ha u Bha me u shakri ba bha bad ba ngeit ; me la minot ha kiba khyndiat ngan buh ia me halor kiba bun ; to thie leit sha ka jingkmen U Kynrad jong me. Math. 25 : 21.

(4) Kin ioh ka jingsngewbha bymjukut ha kaba ki shakri bad iaroh ia U Blei bad U Khunlangbrot : Te ka jingsim baroh kan ym long shuh : bad kata ka khet jong U Blei bad jong Uta U Khunlangbrot kan long ha ka : bad

ki shakri jong U kin ia shakri ia U ; bad kin iohi ia ka khmat jong U ; bad ka kyrteng jong U kan long halor ki shyllangmat jong ki. Bad ka miet kan ym long shuh : te kim donkam ia ka jingshai ka sharakl ymne ia ka jingshai ka sngi naba U Trai Uba U Blei Un pynshai ia ki : bad kin synshar sha ki bymjukut ki bymjukut. Jingpyn. 22 : 3-5

264. *Ki met ki bymman kin long kiba kumno ha ka sngi bishar ?*

Ki met, kum ki mynsiem jong ki, kin long kiba la ibeiñ, kiba tngit, bad kiba ilehraiñ ruh : Bad bun na kita kiba iohthiah ha ka dewmet ka khyndew kin kyndit, kiwei sha ka jingim bymjukut, bad kiwei pat sha ka jinglehraiñ bad ka jingjah burom bymjukut. Dan 12 : 2.

265. *Ka jingkordit kaba kumno pat kan long ia ki bymngeit ?*

(1) U Nongbishar Un lehraiñ ia ki, Un tait ruh ia ki ha ka Sngi Bishar : Naba uno uno ruh u ban sngewlehraiñ ia Nga bad ia ka Ktien jong Nga, ha kane ka pateng bynriew ba klim bad ba pop, U khun U Briew ruh Un lehraiñ ia uta, haba Un wan ha ka burom U Kpa jong U lem bad ki angel ba khuid Uno uno ruh u ban len ia Nga ha khmat ki briew, Nga ruh Ngan len ia u ha khmat U Kpa jong Nga Uba ha bneng. Mark. 8 : 38 ; Math. 10 : 33.

(2) Lano lano ruh, kin ym ioh jingsngewbha tang khyndiat eh ruh : Kordit ia phi kiba la dap ! naba phin thngan. Kordit ia phi kiba rkhie mynta ! naba phin sngewsih bad phin iam de. Louk. 6 : 25.

(3) Ka jingpynrem bad ka jingbitar U Blei kan long ha ka jingiatip lem jong ki : Sha kaba u ksaiñ jong ki um iap bad ka ding kam ju lip. Mark. 9 : 44.

(4) Ka jingtim kan hap ha ki, bad ki nongpynshitom bym don jingisnei kin pynshitom ia ki ha la ka rta. Ki ban shah ka jingpynshitom ka jingpynjot bymjukut keiñ na khmat U Trai, bad na kata ka burom ka bor jong U. II Thess. 1 : 9.

(5) Kin long khlem jingkyrmen ban lait, lane ban pynjem khyndiat ia ka jingkordit jong ki ha la ka rta : Te ka tdem kata ka jingpynkordit ia ki ka kiew noh sha ki bym-

jukut ki bymjukut : bad kim ioh ia kaba shongthait mynsngi bad mynmiet. Jingpyn. 14 : 11.

266 *Na kine kiei kiei ngi dei ban hikai aiu ?*

(1) Ba ka pop ka long bymman eh bad ka dawa ia ka jingpynshitom ba kordit katta katta : U Nongbishar ka pyrthei baroh kawei un ym leh hok mo ? U Blei U ju pynbakla ia ka jingbishar ? Lane U Badon-bor-baroh U ju pynbakla ia ka hok ? Ban pynbakla ia u briew ha la ka kam, U Trai Um sngewbha. Jen. 18 : 25 ; Job. 8 : 3 ; Jingrwai Sngew. 33 : 36

(2) Ba ka jingisnei U Blei ka long kaba phylla, ba U la khreh jaka rieh ba ngin phet na kata ka jingbitar ka ban sa wan : To phai noh sha kata ka kut ba skhem, phi ki nongsah byndi ba sah jingkyrmen. Sek 9 : 12.

(3) Ban kham sumar ia ki kam ka mynsiem ban ia kiwei kiwei ki kam katba ngi dang don ha ka pyrthei : Naba u briew un myntoi aiu, lada un ioh ia ka pyrthei baroh, lada un duh ruh ia la ka mynsiem ? Lane u briew un iapli daei ia la ka mynsiem ? Math. 16 : 26.

(4) Ban wad minot ia ka jingpynim ia ki para mynsiem jong ngi : Bad kita kiba stad kin tyngshaiñ kum ka jingshai ka sahit bneng bad kita kiba pynkylla bun sha ka hok kum ki khlur junom la junom. Dan. 12 : 3.

LYNNONG XVII.

Shaphang Ka Sngi Bishar

267. *Lano ka sngi bishar kan long ?*

(1) Ynda la wai noh kane ka pyrthei : Kumba ialum ia kita ki ñuit, bad ba thang ia ki ha ding, kumta keiñ kan long ha kaba wai noh kane ka pyrthei, U Khun U Briew Un phah noh ia ki angel jong U, bad kin ialum na ka hima jong U ia kiei kiei baroh kiba pynthut, bad ia kita kiba leh bymman : bad kin bred ia ki ha ka lawarding : hangta keiñ kan long kaba lynñiar bad kum dait bniat. Math. 13 : 40-42.

268. *Na ka balei U Blei U la buh ka jingbishar ?*

(1) Ba kan paw ka burom U Khrist ha khmat baroh, ia Uba ka pyrthei ka ibeiñ : Naba U Khun U Briew Un sa wan ha ka burom U Kpa jong U lem bad ki angel jong U; ynda kumta Un ai ha uwei uwei baroh katba kum ka jingleh jong u. Kin iohi ba U wan U Khun U Briew ha ki lyoh bneng, da ka bor bad ka burom bakhraw. Math. 16 : 27 ; 24 : 30.

(2) Ynda Un wan, ha kata ka akher ka sngi ban ioh pyndonburom ha ki riewkhuid jong U, bad ban long Uba iphylla ha kita baroh kiba ngeit. II Thess 1 : 10

(3) Ban pyni ia ka pyrthei baroh ba ka jingpyniaid U Blei ka long kaba hok : Nga la iohi hapoh ka sngi, ha ka jaka jingbishar, ba ka bymman ka la don hangta ; bad ha ka jaka jong ka hok, ba ka bymman ka la don hangta Nga la ong ha la ka dohnud, U Blei Un bishar ia uba hok bad ia u bymman Ekles 3 : 16-17.

(4) Ban pyni ba ka jingbishar U Blei ka long kaba hok : Hynrei katba kum kata ka jinglong eh ka jong me, bad ka dohnud bym kylla kaba mut, me iaikynshew ia lade ka jingbitar ia kaba akher ka sngi, ka jingbitar bad ka jingpynpaw ia ka jingbishar hok ka jong U Blei. Rom. 2 : 5.

269. *Ha kano ka rukom U Khrist Un wan ia ka ban bishar ?*

(1) Un wan da ka bor bad ka burom ba khraw : Nga la iohi ia ka khet balieh ba khraw bad ia Uta Uba shong halor jong ka. na khmat jong Uba ka khyndew bad ka bneng ki la iaphet noh. Kiba iakhmih ia kata ka jingkyrmen ba suk, bad ia ka jingmihpaw ia ka burom jong U Blei Bakhraw bad U Jisu Khrist U Nongpynim jong ngi, Jingpynpaw 20 : 11 : Titos 2 : 13.

(2) Un wan kyndit thred : Katba ki dang ong, ka jingsuk bad ka jingskhem bha, ynda kumta ka jingjot ba shikhyllipmat kan ngat ha ki, kum ka jingsuhkhun ha ka briew kaba punkhun ; bad kin ym iohlait shuh da lei lei. I Thess. 5 : 3.

270. *Kiei ki ban wan lem bad U Khrist ia ka ban bishar ?*

(1) Ki riewkhuid baroh : U Trai Uba U Blei jong nga Un wan, bad kita ki riewkhuid baroh lem bad U. Sek. 14 : 5.

(2) Ki Angel ; Te ia phi kiba shah jynjar, ia ka jingjahthait lem bad ngi, ha kata ka jingpynpaw ia U Trai Jisu na bneng lem bad ki angel ka bor jong U ha ka ding ba meh, U da pynhiar kput ha kita ki bym ithuh ia U Blei bad ha kita ki bym kohnguh ia ka Gospel ka jong U Trai jong ngi. II Thess. 1 : 7-8

271. *Na ka balei ba la buh ia U Khrist ban long U Nongbishar ?*

Kumba ka jingsiew spah ka long ka kam jong U kum U Ksiang, kumjuh kaba bishar ruh ka long ka kam kaba iadei bad U : Namar Uta U Kpa Um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun, bad U la ai ruh ha U ka bor ia ka ban bishar, naba U long U Khun U Briew. Ioan. 5 : 22, 27.

272. *Iano Un bishar ?*

(1) Ia ki mynsiem bymman : Ki angel ruh ki bym shym la ri ia kata ka burom tynrai jong ki hi, hynrei ki la iehnoh ia ka jaka shongsah la ka jong hi, u la ri noh ia ki ha ki kynjri bymjukut hapoh kaba dum tliw tliw ia ka jingbishar ka sngi bakhraw. Judah 6.

(2) Ia ki bynriew baroh : Namar ka dei ban pynieng ia ngi ha khmat ka jingshong bishar U Khrist, ba uwei uwei baroh un iohpdiang ha lade ia kita kiei kiei ruh ba la leh ha ka met jong u, katba kum kita ba u la leh, la bha, la sniew. II Kor. 5 : 10.

273. *U Khrist Un pyniapher kumno ia kiba hok bad ki bym hok ha ka jingbishar ?*

(1) Yn ithuh ia kiba bha da ka jingngeit bad ki soh jong ki ; U Khrist Un ong ia ki, namar Nga la thngan, te phi la ai ha Nga ban bam : Nga la sliang, te phi la ai dih ia Nga ; Nga la long nongwei, te phi la khot lem ia Nga ; ba lyngkhuid, te phi la pynkup jaiñ ia Nga ; Nga la pang te phi la wan sumar ia Nga ; Nga la long ha ka byndi, te phi la wan ha Nga. Math 25 : 35-36.

(2) Yn ithuh ia ki bymman na kaba kim don ka jingngeit lane ki soh ba bha : U Khrist Un ong ha ki, to khia lait noh na Nga, phi ia kiba la tim, sha ka ding ka bymjukut, ia kaba la buh lypa ia u soitan bad ki angel jong u ; namar Nga la thngan, phim shym la ai ha Nga ban bam ;

Nga la sliang, te phim shym la ai dih ia Nga ; ba lyngkhuid, te phim shym la pynkup jaiñ ia Nga ; Nga long nongwei, te phim shym la khot lem ia Nga ; Nga la pang bad ha ka byndi ruh, te phim shym la wan sumar ia Nga. Math. 25 : 41-43.

KI SHIPHEW HUKUM.

Don katno tylli ki Hukum ?

Shiphew.

Kiei ?

Kito kiba U Blei U la ong ha kaba arphew lynnong ka Kitab Eksodos : Ma Nga U Trai Uba U Blei jong Me, Uba la wallam ia me na ka Ri Ijipt na ka ïing ka jinglongmraw.

Iathuh ia ki Shiphew Hukum.

1. Men ym ioh kiwei kiwei ki blei nalor jong Nga.

2. Men ym thaw bleithaw ia lade, lymne ia ka dur kaei kaei ruh kaba don ha bneng sha jrong, lymne ha ka khyndew shapoh, lymne ha ka um hapoh ka khyndew Men ym dem ia ki, lymne shakri ia ki ; naba Nga U Trai Uba U Blei jong me, Nga long U Blei Uba thut shen; Uba pynwan ia ka jingpalat ki kpa ha ki khun haduh kaba lai bad kaba saw pateng bynriew jong kiba isih ia Nga ; bad Uba leh isynei ia ki hajar jong kiba ieit ia Nga, bad kiba sumar ruh ia ki hukum jong Nga.

3. Men ym ong thala ia ka kyrteng U Trai Uba U Blei jong me : naba U Trai Un ym pynksan ia uba ong thala ia ka kyrteng jong U.

4. Kynmaw ia ka Sngi Sabbaton ban rakhe khuid ia ka. Hynriew sngi men trei bad men leh ia ka kam jong me baroh : hynrei ka sngi kaba hynñiew ka long ka Sabbaton U Trai Uba U Blei jong me ; ha kata men ym leh kaei kaei ruh ka kam, ma me, lymne u khun jong me, lymne ka khun jong me, lymne u mraw jong me, lymne ka jingri jong me, lymne u nongwei uba hapoh ka phalor jong me : naba ha ki hynriew sngi U Trai U la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew, ia ka duriaw ruh, bad ia baroh katba don

ha ki : U la shong sngi ruh ha kata ka sngi kaba hynñiew : namarkata, U Trai U la kyrkhu ia ka Sngi Sabbaton, bad U la pynkyntang khuid ia ka ruh.

5. Burom ia la u kpa bad ia la ka kmie ba yn pynslem ia ka rta jong me ha ka khyndew, ia kaba U Trai Uba U Blei jong me U ai ha me.

6. Men ym pyniap.

7. Men ym klim.

8. Men ym tuh.

9. Men ym sakhi lamler ia u paramarjan jong me.

10. Men ym ikwah ia ka ııng u paramarjan jong me, men ym ikwah ia ka tnga u paramarjan jong me, lymne ia u mraw jong u, lymne ia ka mraw jong u, lymne ia u masi jong u, lymne ia ka kada jong u, lymne ia kaei kaei ruh kaba dei ka jong u paramarjan jong me.

KI RUKOM JINGPYNBEIT SYNRAN

Khnang ban iaryntih, ngi sngew ba donkam ban buh ki rukom kiba lyngkot bad kiba shai ba ngin ioh bud ia ki. Ngi iapyrkhat ba kine ki rukom ki ban sa thoh ki don la ka nongrim ha ka Jingthoh Bakhuid (kiba long ka rukom kaba biang bad ba skhem ia ngi) ; te yn ym pdiang hun bad duh ia uno uno kum u dkhot ka balang hapdeng jong ngi lada um pyrshang katba lah ban iaid kat kum kine ki rukom bad kohnguh ia ki.

Ha ki ban pdiang riewdkhot te ka dei ban shem :—

1. Ba ki long kiba la sngewkynduh katto katne shaphang ka pop da U Mynsiem Bakhuid, ba ki don katto katne ka jingsngewduk mynsiem bad ka jingsngewsih ba riewblei namar ka pop, bad ka jingpyrshang ban ioh lait noh na ka. Ioan 16 : 8 ; Ki Kam. 2 : 38 ; 16 : 30.

2. Ba ki la sngewkynduh katto katne ia ka jingdonkam jong ki ia U Khrist, ia ka hok jong U, bad ia ka jingaiei jong U : ba ki iohi ba ki donkam ia U kum U Ksiang Uba bit bad U Nongpynim Uba donbor. Ioan. 16 : 8-9 ; Phil. 3 : 8-9.

3. Ba ki don kata ka jingthngan bad jingsliang ia U Khrist bad ka hok jong U kat ban pynlong ia kiba minot ha ki jinglehniam Blei, ha kaba sngap ia ka jingialap ka Ktien, ha ki Sakrament ka Gospel, bad ha ki jingiaseng lang jong ki hi, khnang ba kin roi ha kaba ithuh ia U Khrist bad ha ka jingsyriem ia U. Math. 5 : 6 ; Heb. 10 : 25 ; Rom. 10 : 17.

4. Ba kin ym bat ia kano kano ka jinghikai ba iapher na ki jinghikai shongtynrai ka Niam Khristan kum ka jinghikai ia ka jinglong Lai Ngut bad kiwei kiwei.

5. Ba kin ym long kiba shait iasaidnia wad phoi, kiba skuiñ shaphang ki jingiasaid bad ki jingialeh ktien, hynrei kiba sngewrit, kiba jcmnud, kiba shah synshar : kiba sngew la kloi ban shah hikai kham janai ia ki ha ka lynti U Blei. I Tim. 6 ; 4.

6. Ba ki la thmu skhem ban kiar na ki lynti bymman bad ba jakhlia baroh kiba pyrshah ia ka Ktien U Blei bad ia ka jingitynnad ka Niam Khristan ; kiba kyndiah noh na ka jingthala ka pyrthei b·d na ki rukom ba pynsniew jong ka, kum ki jingialang ban leh thala ; ki jingiashad ki jingiakhalai, ki jingiadih buaid bad kiba kum kita. II Kor. 6 : 7 ; Rom. 12 : 2 ; I Kor. 10 : 31 ; Eph. 5 : 1-4 ; Phil. 4 ; 8 ; Titos. 2 : 2 ; Isa. 5 : 22 ; I Petros 4 : 3

7. Ba kin ym shongkurim bad ki bymngeit lymne bud ia ki rukom ba awria bad ba sniew ka pyrthei ha ka jingialok jong ki kaba mynshuwa, bad ha ka rukom ba kyntiew kurim. II Tim. 2 : 22 ; II Kor 6 : 14 ; Deut. 7 : 3 ; Esra 9 : 2 & c.; Mal. 2 : 11,

8. Ba kin ym long ki nongpynkheiñ jutang hynrei da ka jingiatiplem bad U Blei kin pyndem ia ki jingiakut kiba dei katba shong ka bor ha ki. Ha ka jingiakut baroh, u nongkular u pyndep kumba u smai ha U Trai ; bad U Blei Uba hok U long sakhi ia kata Uba hok u smai ia la ka jong ka jingpynsniew, bad um kylla shuh. Salm 15 : 3 ; I Ki Syiem 2 : 43 ; Rom. 1 : 31.

9. Ba kin iamane Blei ha la ïing arsien shiengi la kumno kumno, bad ba kin synshar bha ia la ki ïing hi, bad ba

kin bsa ia la ki khun ha ka jingsneng bad ka jinghikai U Trai. Jer. 10 ; 25 ; Salm 79 : 6 ; Eph. 6 : 4 ; I Tim. 3 : 4.

10. Ba ma ki bad baroh kiba hapoh ka jingsumar jong ki, kin rakhe khuid ia ka Sabbaton, kiba pep na ki jingtrei pyrthei, na ki kam khutia kiba lah ban leh mynshuwa lane buhteng haduh kawei pat ka sngi, na kaba die lane thied, na kaba kren shaphang ki kam bad ki jingtrei pyrthei, kam shnong kam thaw, ki kam ki paramarjan, bad kiba kum kita. Nalor kata ruh ba kin pynleit ia ka sngi baroh kawei ha kino kino ki kam lane ki ktien ba khuid, kaba mane ia U Blei kaba sngap ia ka Ktien, kaba hikai ia kiba dum bad kiwei kiwei ki jingmlien kiba sha kaba pyndonburom ia U Blei bad ka jingpynmyntoi ia ki mynsiem ki briew. Isa. 58 : 13-14.

11. U riewdkhot baroh u dei ban long uba leh adykar ha ka bam ka dih, u bym bam lalot lymne dih buaid ; kaba bam lalot bad kaba dih buaid ki ju pynsngewkhia ia ka dohnud, kata ki pynlong ia ngi ki bym bit ia ka kam U Blei, bad ki khang ruh ba ngin bsut sha ka hima U Blei. Louk. 21 : 34 ; I Kor. 6 : 10.

12 Ba kin kyndiah noh na ki rukom kiba ikhyllah eh ha kaba kup ba sem, kiba lam ban pynsarong kyreit, bad ba pynlut phut ; hynrei kin kup ha ki jaiñkup ba don akor lem bad ka jingsngewlehraiñ bad ka jingsngew adykar, kumba dei keiñ ia kiba pynpaw ia ka jinglong riewblei. U Mynsiem Bakhuid U la ibit ban ai ki jingsneng shaphang kaba kup : te ngi dei, kum ki nongbud U Khrist ban khmih bniah bad tieng burom ia kita II Tim. 2 : 10 ; I Pet. 3 : 2.

13. Ba kin long kiba khuid ha ka jingkren : kiba khyndiat bad ba donakor ki ktien, kiba kiar na ki ktien smai bad ki ktien sniew ; ba kin ym shim thala ia ka kyrteng U Trai, lymne leh jakhlia, kren bieit, kren biria thala ; ba kin ym lah long ar thylliej, lymne kiba kren sjar, kiba kynnoh beiñ, kiba lehmeng, hynrei kiba hok ha ka ktien, kiba shait kren bha ia kiwei bad kiba jemnud, da kaba tip ba na ki ktien jong ngi yn pynksan ia ngi, bad na ki ktien jong ngi yn pynrem ia ngi, namar ba ki long u soh jong ka

dohnud bad ba ki pynpaw ia ka jinglong jong ka. Eph. 5 : 3-4 ; Seph. 3 : 9.

14. Ba kin ym bun ktien ha kaba thied bad ha kaba die, da kaba daiñdor than, lane iaroh palat ia ki mar haba die. "kaba sniew, kaba sniew" haba thied lymne kiba shim kabu na ka jingbymtip jong kiwei ban pynpher ia ka dor jong kijuh ki mar : hynrei kin thied bad kin die ia ki mar baroh katba shongdor ka iew ka hat. Haba phin die kaei kaei ha la u paramarjan, lane haba phin thied na ka kti u paramarjan, wat iaban paralok. Lebi 25 : 14-17 ; Prob. 20 : 10, 14 ; Deut. 2 : 6.

15. Ba kin ym thied lymne die ia ki martuh lymne leh bymhok shaphang kaei kaei kaba dei ban siew khajna hynrei kiba pyrshang katba lah ban pyndonkam ia ki mar hok katba shong ka aiñ, bad kumta ban ai khajna ha uba ioh khajna, ka khrong ha uba ioh ka khrong. Rom. 13 : 7.

16. Ba kin ym long kiba krenbeiñ ia kiba khraw batri, lane ia kiba donbor, kaba long ka jingthoh dak kaba jakhlia tam ba buh ki Apostol ha ki nonghikai ba lamler ; (II Pet. 2 : 10 ; Jud 8) hynrei da khongpong, ba ha ka ktien lane ha ka kam, kin pyni ka jingiaineh suda sha kata ka jingsynshar kaba ngi iadon hapoh jong ka ; kin burom ia u syiem bad ia kiba donbor hapoh jong u da kaba phla sngewnguh ia ka jinglehsbun ka jinglaitluid bad kiwei kiwei ki jingmyntoi kiba khraw kiba ngi ioh, ia ka met bad ka mynsiem Men ym krenbeiñ ia ki nongbishar, lymne men ym tim ia u rangbah u paidbah jong me. Eksod. 22 : 28 ; Ekles. 10 : 20 ; Rom 13 : 1.

17. Ba kin ym long kiba khwan ha kaba shim sut lane kiba ban beiñ, lymne kiba khapnap, lymne kiba iakhalai kumno kumno, hynrei kiba isynei, kiba jemnud, kiba sbun ; kiba ia ai kylluid katba kot ka bor jong ki ha kano kano ha ka kam kaba bha ; kiba ia-ai kaba bha namar kaba sniew, ka jingkyrkhu namar ka jingtim, ka jingieit namar ka jingshun, da kaba leh bha ia baroh, hynrei khamtam ia kita kiba na ki kur ka jingngeit. Gal. 6 : 10 ; Math. 5 : 44 ; Prob. 25 : 21 ; Rom. 12 : 20.

18. Ba kin ym leh bymhok ha ka jingbishar, ha ka pruh, lane ha u mawser, lane ha ka jingthew. Leb. 19:35; Prob. 20 : 10.

19. Ba kin ym shim ram, lane pan kylliang lane thied shah khlem pyrshang hok ban siew pat ha ka rukom bad ka por ba la buh, lymne haba kim don ka daw kaba biang ban khmihlynti ban lah ban siew. Ka dak u riew bymman ka long kane : U shim bad um siew shuh. Salm. 37 : 21.

20. Uno uno u parabangeit um dei ban tian bishar ia u parabangeit, hynrei kin buh ia ka kam iakajia ha khmat ka balang, bad kin kohnguh ia ka jingpyrkhat ka balang ha ki kam mokotduma baroh. Bad haba don u nongshahram bad nongkitram, te haba u nongkitram u lah ban siew, pynban u shu sah mutlop khlem siew ia kaba u lah, ka dei ban ot noh ia u ; hangta te u nongshahram u la lait na ka adong jong kane ka rukom.

21. Ba ym dei ban pynsah ha ka balang ia uno uno uba la long *insolvent* bad uba khlem siew ia ki ram ha ki briew, lada um lah ban pyni biang biang ba u la leh beit, ba ki jingkheiñ jong u kiba hok, bad ba u leh sumar, ba um shym long uba lut phut ha ka bam ka dih, bad ha ka kup ka sem, bad ha ka jinglong kaba shitom jong u, u la pyrshang katba lah ban leh hok. Ki bymhok kin ym lah ioh ia ka hima U Blei. I Kor. 6 : 9.

22. Ba haba da kummo kumno kin ym leh byrtong lymne leh jadu shaphang u briew lane u mrad, lymne kin ym leit wad ia kiba kren blei, lane ia kiba kren byrtong, lane kino kino ki rukom ba sniew kum kita, namar ki long tang kum kaba kheiñ ksuid hi. Leb 9 : 26, 31; Deut. 18 : 10-11 ; Jingpyn. 21 : 8 ; 22 : 15.

23. Ka dei ia kita baroh kiba shong shnong hajan duriaw ba kin leh isnei ia kita kiba ha ka jingma. Te lada jia ba ka lieng ka don ha ka jingma, lane lada la pynpait ia ka ha ka eriong hajan jong ki, te kin iarap kloi katba lah ka bor ban pynim ia ki briew bad ban pynioh hok ia ki mar jong ka ha ki trai. Ka jingleh kaba da khongpong na ka, la ot syndon ia u briew na ka balang, bad ym dei ban pdiang ia u pat katba um pat pynbeit ia ka jingleh bym-

hok jong u. Wat banbor ia u nongwei : Ia kiei kiei baroh kiba phi iamon ba ki briew kin leh ia phi, kumta to leh ma phi ruh ha ki. Eksod. 23 : 9 ; Math. 7 : 12.

24. Ba ki dkhot jong ka balang, kin ym mlien ha kaba long jaipdeh lane ha kaba shu iaid kai kylleng, khlem trei hok ia la ka kam ; namar ki dei ban tip ba ka jingalhia bad ka jingjaipdeh ki long hi ki pop kiba khia, bad ki pynkha ia kiwei kiwei ki pop de : Hynrei khamtam to un trei, da kaba trei da la ki kti ia kata kaba bha, ba un ioh ei ei ban ia-ai ha uta uba kyrduh. Eph. 4 : 28 ; I Tim. 5 : 13 ; Prob. 31 : 27 ; II Thess. 3 : 11.

25. Ba ym dei ban shah kum ki riewdkhot ia kiba iai im ha ka jingbymngeit bad ka jingshun ia kino kino ki parabangeit, lane kiba shait iamai bad la ki paramarjan. Hynrei ki Khristan baroh ki dei ban pyni ka jingjemnud suda sha ki briew baroh. To phin iakup ia ka dohnud ka jingsngewsynei, ka jingsbun, ka jingsngewrit, ka jingjemnud ka jingiaishah slem da kaba iaishah paralok bad da kaba iamap paralok : kumba U Trai U la map ia phi, kumta ruh to leh ma phi. Tim. 3 : 2 ; Kol. 3 : 12-13 ; Eph. 5 : 2.

26. Ba ki riewdkhot baroh kin sumar biang ban pyndep ia la ki kamram kiba ka Ktien U Blei ka dawa na ki, ha la ki jong ki jingiadei bad ki jinglong, kumne :—

U Tnga : Ban ieit ia la ka tnga, ban ieit bad ban ai burom ia ka kum ha ka khiew kaba kham tlot. Gen. 2 : 24 ; Ruth. 3 : 9 ; Prob. 5 : 18-19 ; Mal. 2 : 14-15 ; I Kor. 6 : 9 ; 7 : 33 ; Kol. 3 : 19 ; Eph. 5 : 25, 31 ; I Petros. 3 : 7.

Ki Kynthei : Ban pynhapoh ia lade ha ki tnga la ki jong hi, kumba ha U Trai. Prob. 14 : 1 ; 19 : 14 ; I Kor. 7 : 34 ; 14 : 35 ; Eph. 5 : 22 ; 24, 33 ; Kol. 3 : 18 ; I Tim. 2 : 11 : 5 : 14 ; Tit. 2 : 4-5 ; I Pet. 3 : 1.

Ki Kmie Ki Kpa : Ban synshar bha ia la ki khun, ban leh ieit ia ki, ban bsa pjiah ia ki da ki jinghikai bad ki jingsneng U Trai. Gen. 22 : 2-4 ; 30 : 30 ; Deut. 4 : 9 ; 6 : 7, 20, 21 ; 7 : 3 ; II Sam. 12 : 16 ; Job 1 : 5 ; Salm

78 : 5 ; 101 : 2 ; Prob. 1 : 10 ; 13 : 24 ; 19 : 18 ; 22 : 6, 15 ; 23 : 13 ; 29 : 15, 17 ; Eph. 6 : 4 ; II Tim. 3 : 15 ; I Tim. 3 : 4-5 ; Kol. 3 : 4-5 ; Kol. 3 : 21 ; II Kor. 12 . 14.

KI KHUN . Ban kohnguh ia la ki kmie ki kpa, da kaba burom ia ki bad kohnguh ia ki ha U Trai, Jen. 47 : 12 ; Eksod. 20 i 12 ; Jingkheiñ 30 . 5 ; Prob. 1 ; 10 ; 13 : 1 ; 5 : 20 ; 29 3 : Mal 1 : 6 ; Eph. 6 : 1-2 ; I Tim. 5 ; 4.

KI KYNRAD : Ban leh hok bad leh sbun ia la ki shakri, da kaba iehnoh ia kaba byrngem Gen. 18 : 19 ; Leb. 19 : 13 , Deut. 24 : 14 ; Josh. 24 : 15 ; Jer. 32 : 23 ; Math 8 : 6 ; Eph. 6 : 9 ; Kol. 4 : 1.

KI SHAKRI : Ban tieng burom ia la ki kynrad bad ban kohnguh ia ki, ym da kaba shakri ha khmat kum ki nongpynsngewbha ia ki briew, hynrei kum ki shakri U Khrist, da kaba leh ia ka mon U Blei naduh ka mynsiem. Mal. 1 : 6 ; Eph. 6 : 5-6 ; I Tim. 6 : 1-2 ; I Pet. 2 : 18-20 ; Kol. 3 : 22 ; Tit 2 : 9-10.

27. Ka Balang baroh ka dei ba kan kyrshan ia ka kam ka Gospel, bad ban sumar ia kiba duk hapdeng jong ki ; namarkata, ngi khmihlynti ia uwei uwei baroh u riewdkhot ba un ia-ai sngewbha sha kine ki kam, kat kumba U Blei U la pynman ia u I Kor. 9 : 11-14 ; Gal. 6 : 6 ; II Kor 8 : 7-14 ; 9 : 6-10 ; I Tim. 5 : 17-18. Ban shu isi sah ha ka jinglong kaba da khongpong na kane ka pyni ia ka jingbymsuidñiew ia ka kam U Trai, bad ka pynpaw ba uba kum uta um bit ban long lem bad ki langbrot U Khrist.

28. Ba ym dei ban pdiang thurmur ia uno uno kum u riewdkhot hynrei un pyntip shuwa ha uwei na ki tymmenbasan, lane uwei na ki riewdkhot, hadien kata un sa wan ha ka Balang. Da kane ka rukom la ioh por ban iakylli shaphang jong u, ba kin sngewhun shaphang ka jingiaid jinglong jong u, ym ia kaba u la long mynshuwa, hynrei ia ka jinglong jong u mynta ; te ynda ki la hun shaphang jong u, hadien kata sa shah ia u ban paw hakhmat ka Balang. Hangta dei ban kylli ia u la don ne em ki dak ka jingkylla kaba mut ha u ; la la pynkhih ne em ia ka mynsiem jong u ; la u la wad ne em ia ka jingpynim. Lada ki artatien shaphang jong u, kin pynsangeh ia u haduh ba ki

da kham sngewhun. To ki nongbishar kin pynlong ka jingtohkit ba biang. Deut. 19 : 18 ; Leb. 13 baroh kawei.

29. Lada don kaei kaei ka jingmudui ia uno uno u riewdkhot ka dei ia ka Balang ban kylli bniah bad khlem shah shiliang lada kata ka kam ka long kumta ne em, te shuwa ba ym pat sneng, ka dei ban bishar na ka jingsakhi kaba biang bad kaba sabut. Lada donkam ban sneng ka dei ban leh ia kata kat kum ka rukom ka Ktien U Blei ha ka mynsiem ka jingjemnud bad jingieit. Deut. 19 : 15-19 ; Gal. 6 : 1. Ym dei ban tyngkai ia ka jingsneng kaba kat kum ka Ktien U Blei, bad kat kum ka jinglong sniew jong ka jingpalat, lymda ngi ioh ia ki dak ka jingkylla kabamut.

30. Lada uno uno u iohi ia ka jingpalat lane ka pop ha la u parabangeit, u dei ban leit sneng ia u haba don tang ma ki hi, ha ka mynsiem ka jingieit. Ynda kumta un ap khyndiat, ban khmih haba lehse U Blei Un kyrkhu ia ka jingsneng ia ka ban pynbha ia uta u lok. Hynrei lada um sngew ia u, to un shim lem bad u, uwei lane arngut ki parabangeit kiba kham kynja mynsiem, ba da ka shyntur arngut ne lai ngut ki sakhi yn pynskhem ia ka ktien baroh. Te ki ruh kin sneng maham ia u ha ka mynsiem ka jingjemnud khnang ban pynbha. Hynrei lada um treh ban sngew ia ki, to un iathuh ha ka Balang, te lada um sngew ia ka jingmaham ka Balang, dei ban beh noh ia u na ka Balang. Math. 18 : 15-17.

31. Haba la ot noh ia uno-uno na ka Balang ym dei ban pdiang ia u pat lada ym paw ki dak kiba shynna ia ka jingkylla kaba mut namar la ka pop ne la ki por jong u. Louk. 17 : 3-5.

KABA MUT.

Re. 1.25